№ 242 ՇԱԲԱԹ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1

1908

ԵՐԵՍՈՒՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

№ 242 ՇԱԲԱԹ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրասենեակ խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ»
Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունւում է ամէն լեզւով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողագծին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՈՆ

ԱՐՏԻՍՏԻԿ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Երեկոյթը, Նոյեմբերի 27-ին
Հայ Դրամատիկական Ընկերակց.
Կը ներկայացնէ առաջին անգամ

ՇԵՐԼՈԿ ՀՈԼՄՍ

պիէս 4 գործ. հեղ. Դոյլի

Մասնակցում են. Օր. Աղաձեան, [illegible], Տիկ. [illegible], Պ. Պ. Աւետեան, [illegible], Զարիֆեան, [illegible], Աբելեան, Սեւումեան, [illegible], Մանվելեան, Սեւումեան, [illegible] և ուրիշները։
Սկիզբը երեկոյեան ուղիղ ժամը 8-ին։
Ռեժիսոր՝ Ս. [illegible]
[illegible] «[illegible]» յետաձգուած է։
2—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

դասարաններում (Торговые классы) [illegible] 3-ից, երեկոյեան ժամը 7½-ից [illegible] (Джиграшенская приходская школа) [illegible] 7½-ից։
(2. 4.) 2—1

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է

Փորձված

ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ կամ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

Հայ ընտանիքում պարապելու մի փոքր երեխայի և մի [illegible] հետ, [illegible] և նուագելու։ [illegible]
Հասցէն իմանալ «Մշակի» խմբագրատանը։
(ա. օ.) 3—3

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Մ. Գ. ԴԱՆԻԷԼ-ԲԷԿ

Ընդունելութիւնը առաւօտեան 10—2 ժ. Երեկոյեան 4—6 ժ.
Հասցէ՝ Ртищевская ул., № 7.
(2. 2.) 50—21

բաւական ժամանակ, իսկ մի շարք ընթացիկ կարևոր գործեր կարօտ են վերանայման ներկայումս։

Այդ մէկ՝ Բաքի միւս կողմից կարևոր է, որ Նորընտիր կաթողիկոսի համար նախապատրաստուած լինեն յարմարութիւններ անհրաժեշտ բնակութեան և գործունէութեան սկսելու համար։

Անաշ այդ անտարբերութեան անհրաժեշտ է, որ Էջմիածնի գործերները [illegible] և [illegible] հոգալու կայքեր ունենան [illegible] անհրաժեշտ է, որ [illegible] ներկայացնեն [illegible] գործունէութեան սկսելու համար։

Մի պահանջ ևս [illegible] գործ, ինչպէս է դպրոցական, չունի նոյնիսկ իր [illegible] մշակութեան [illegible], բացի այն անհրաժեշտ կէտերից, որոնք կարևոր են երեք պաշտօնական նախ-[illegible] համար Էջմիածին, եթէ ներկայումս դեռ կանոնաւոր կազմակերպութիւն չէ տուել թեմական ուսուցիչներ կարգելու գործին, պէտք է յատուկ գործակալներ ուղարկէ շրջելու դպրոցները և ժողովէ տեղեկութիւններ նրանց վիճակի և կարիքների մասին։

Նոյնը կարելի է ասել կալուածական և վարչական գործերի մասին, որոնք հանդէս են բերել մի շարք խընդիրներ, կարօտ լուրջ ուշադրութեան, ուսումնասիրութեան և մշակութեան։

Էջմիածնի ամբողջ տնտեսութիւնը իր ճեմարանով և ուրիշ մասերով պէտք է տնքան բարւոքել և նիւթական կողմից ապահովել, որպէսզի նըրանք կարողանան թէ մինչև կաթողիկոսի գալը կանոնաւոր ընթացք ունենալ և թէ մի անգամից մի ծանր բեռն չը դառնան կաթողիկոսի համար նրա գործունէութեան հէնց առաջին քայլերում։

Ամբողջ տարի անցաւ կաթողիկոսի մահից յետոյ, և Էջմիածինը շատ քիչ նախապատրաստական գործ կատարեց տպագայ կաթողիկոսի համար։ Ամեն բան մնացել է իր նախկին անորոշ և անմշակ վիճակի մէջ։

Գոնէ այժմ թող սկսի այդ գործունէութիւնը նախապատրաստական բնաւորութեամբ։

Անտարբերութեան և անգործունէութեան մթնոլորտը միայն վհատութիւն կարող է ազդել ամեն մի մարդու վրա, որ գալիս է գործելու։

Թող Էջմիածնի մթնոլորտը փոքր ինչ թարմութեան և գործասիրութեան հովեր ընդունի իր մէջ և այդպիսով հող պատրաստէ արժանաւոր կերպով ընդունելու իր նոր ղեկավարին։

Եթէ Էջմիածինը ինքը բաւականաչափ կենսունակութիւն չունի իր մէջ, նա պէտք է ուշիմութեամբ ունկնդիր լինի ժողովրդական ձայնին, առողջ հասարակական կարծիքների թելադրութիւններին, որոնք բաւական պարզ և որոշ կէտերով ձևակերպել են իրանց պահանջները և իղձերը։

Արթնացէք, քնածներ և թմրածներ։

Պատրաստ եղէք ընդունելու Էջմիածնի Հովւապետին բեղմնաւոր գործունէութեան համար։

Ա. Քալանթար

ԿԱԹՈՂ. ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

Էջմիածին, 31 հոկտ., ցեր. 3 ժ. 47 ր.

Քառանուն ցանկը կազմելու համար մասնակցում էր 78 ձայն։

Քուէարկութիւնը տուեց հետևեալ արդիւնքը.

Իզմիրլեան ստացաւ 77 ձայն, Դուրեան—60 ձ., Մեսրոպ արքեպ. Սըմբատեան—35 ձ., Գրիգորիս արքեպ. Գառնակերեան—35 ձ.։

Ընտրութիւնները անցան օրինաւոր, առանց որևէ խնցիդէնտի։

Վաղը կը կայանայ կաթողիկոսական ընտրութիւնը՝ գաղտնի քուէարկութեամբ։

Փոխարքան թողել է իր ույժի մէջ գաղտնի քուէարկութեամբ կաթողիկոսական ընտրութիւն կատարելը։

Ա. Քալանթար

—

Կովկասի Փոխարքայի պաշտօնակատար գեներալ Շատիլովը հոկտեմբերի 30-ին հեռագրով Նորին պայծառափայլութիւն կոմս Վորոնցով-Դաշկովին հաղորդեց Էջմիածնում ժողոված կաթողիկոսական պատգամաւորների խորհրդակցութեան նախագահ Մեսրոպ արքեպիսկոպոսի միջնորդութիւնը ամենայն հայոց կաթողիկոսի ընտրութիւնը բացարձակ քուէարկութեամբ կատարելու մասին։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պետերբուրգ, 30 նոյեմբերի

«Օրէնքների ժողովածուի» մէջ հրատարակված է բարձրագոյն հետևեալ հրամանը.

«Թագաւոր Կայսրը, ծանօթանալով բարձր կրթական հաստատութիւններում տիրող խիստ դրութեան, մասնաւորապէս ազատ ունկնդրուհիների հարցի հետ, բարեհաճեց նկատել, որ բարձր կրթական հաստատութիւններում դասախօսութիւններ լսելու համար անկանոն կերպով չընդունված իգական սեռի անձինք ներկայումս դրված են այնպիսի պայմաններում, որոնք արգելք են լինում նրանց լսել մինչև տարվայ վերջը այն դասընթացքը, որպիսին նրանք յոյս ունէին անցնել։

«Զիջելով բոլորովին բացառիկ այն դրութեան, որի մէջ գտնվում են այդ անձինք—կողմնակի ունկնդիրներին ընդունելու՝ ներկայումս համալսարանները և այլ կրթական հաստատութիւնները օրինական կարգին վերադարձնելու պատճառով, Նորին Մեծութիւնը հոկտեմբերի 29-ին բարձրագոյնս բարեհաճեց կարգադրել հետևեալը. մինչև այժմ, օրէնքը սըխալ կերպով մեկնաբանելու պատճառով, բարձր կրթական հաստատութիւններում իբրև կողմնակի լսողներ չընդունված կանանց թոյլատրել լսել դասընթացքները կողմնակի ունկնդիրների համահաւասար պայմաններում»։ («Հ. Գ.»)

—

Պետերբուրգ, 29 նոյեմբերի

Կառավարութիւնը առաջարկութիւն է արել Պետական Դումային Կովկասում ծառայող պաշտօնեաների ռոճիկները աւելացնելու համար։

Աջակողմեանների յարուցած միջնորդութեան համաձայն, Ուայլդի «Սալոմէա» պիէսան արգելված է ներկայացնել բեմի վրա։

Կոմիսսարժեվսկու թատրոնի արտիստները բողոքում են «Սալոմէայի» արգելման մասին արված անօրինակ կարգադրութեան դէմ, որ տեղի ունեցաւ հէնց ներկայացման օրը։ Դիմում է արված պատգամաւորներից մի քանիսին, որպէս զի այդ առիթով հարցապնդում արվի Պետական Դումայում։

Հաշտարար դատաւորը արդարացրել է «Нов. Вр.»-ի թղթակից Պիլենկոյին, որին մեղադրում էր ժուռնալիստ Բոլկվաձէն, որ նա լուրեր էր տարածում իր մասին՝ թէ իբր Բոլկվաձէն ոստիկանական դեպարտամենտին տեղեկութիւններ էր հաղորդում Պետական Դումայում աշխատող ժուռնալիստների մասին։

Երկրորդ Դումայի սոց.-դեմոկրատական Ֆրակցիայի պատգամաւորները ուղարկված են Իրկուտսկի տաժանակիր բանտը։

Աջակողմեանները խոստանում են հոկտեմբերեաններին աջակցութիւն ցոյց տալ, եթէ որ նրանք կօգնեն իրանց «տապալել» Կովկասի Փոխարքային։

Աջակողմեան թերթերի մէջ նորից արշաւանք է սկսված կոմս Վորոնցով-Դաշկովի դէմ։

Իսկական ռուս մարդկանց միութիւնը, հոկտեմբերեանների հարցապնդումի շնորհիւ, յոյս ունի պաշտօնից հեռացնել տալ նրան։ «Голосъ Правды» լրագիրը պահանջում է անմիջապէս գաղթականութիւն ուղարկել Կովկաս։ («Кс.» և «Б.»)

—

Բելգրադ, 30 հոկտեմբերի

Վիէննայի սերբիական միսսիան արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ բողոքեց այն բանի դէմ, որ աւստրիական նաւատորմիղը կանգնեցրել է Զեմլինի մօտ սերբիական շոգենաւին, որին յետոյ հրամայվեց վերադառնալ։

Հոկտ. 29-ին Բելգրադի աւստրիական դեսպան կոմս Ֆորգաչ այցելեց մինիստր նախագահ Վելիմիրովիչին և ներողութիւն խնդրեց, բացատրելով որ նաւատորմիղը ստիպված էր նաւը կանգնեցնել և հրամայել նրան վերադառնալ իբրև նախազգուշական միջոց, որովհետև նաւատորմիղը զինուորական վարժութիւններ էր կատարում և կրակում էր։ Միաժամանակ Ֆորգաչ հաղորդեց Վելիմիրովիչին, որ աւստրիական կառավարութիւնը չի թոյլ տայ այսուհետև ամբողջ կայսրութեան թատրոններում և հասարակական տեղերում թագաւորի, գահաժառանգի և ամբողջ սերբիական թագաւորական տան համար վիրաւորական ներկայացումներ տալ։

Երեկոյեան, իտալական թագաւորի ծննդեան օրվայ առիթով, իտալական միսսիայի շէնքեան առաջ տեղի ունեցան համակրական ցոյցեր։ («Հ. Գ.»)

—

Վիէննա, 30 հոկտեմբերի

«Fremdenblatt»-ը գրում է. «Petit-Parisien»-ի տեղեկութիւնը այն հա-

---

ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀԱՆՋ

Կաթողիկոսի ընտրութեան օրից մինչև նրա Էջմիածին գալը տևում է

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՔԸ

Կահիրէ, 23 սեպտեմբեր

Թիւրքիոյ մէջ հին ռէժիմին տապալումէն ի վեր, Թիւրքահայերուն միահաղոյն իղձը եղաւ կարծես՝ իրենց բարձրացումին իբր ամենէն գրական և գործնական միջոցներէն մին՝ ամամահ տառապողներուն հաց մատակարարելու հոգածութեան հետ և Հայաստանի հայութեան կրթական աննախանձելի կացութիւնը դարմանելու անմիջական և անյետաձգելի խնդրովը զբաղիլ։ Ահա թէ ինչու Կ. Պոլիս տեսար Յովհաննէս Խասգիւլեանի նախնական առաջարկութիւնը՝ հին Միացեալին վերահաստատման համար՝ ընդհանուր համակրութեան և աջակցութեան արժանացաւ։

Այժմ, և այս քիչ միջոցի մէջ արդէն, երբեմնի այդ մեծօգուտ կրթական հաստատութեան վերակենդանացումը բարեբաստիկ կատարուած իրողութիւն մը կարելի է համարել։ Թէ Պոլիս և թէ այլուր՝ մանաւանդ Եգիպտոս՝ սրտովին ձայնակցեցան առոր—բնաւորին հալածանաց պատճառով նիւթական կարողութենէ զուրկ, բայց կրթութեան և լոյսի կարօտ և ծարաւի հայաստանցիին համար ծառայելիք այդ ընկերութեանց հաստատութեանը—և յուսալի է, որ մինչև 10—15,000 ֆրանկի տարեկան նպաստ մը կարելի ըլլայ ապահովցնել անոր տեղիս գաղութէն։

Հոգեւոյս Միացեալին պատմութիւնը և գոյութիւնը կովկասահայերուն համար անծանօթ իրողութիւն մը չէ։ Դեռ հազիւ Արարատեան ընկերութեան կազմութեան շրջանէն, երբ Արփիար Արփիարեան առաջինն այդ հաստատութիւնը կը հիմնէր ժամանակին ամենադրական, լուրջ և եռանդուն երիտասարդութեան աջակցութեամբը, երբ Արարատեանի գաղափարին իրագործման համար Մկրտիչ Փորթուգալեան իր քանիցս մանաւոր ուղևորութիւններով Թիֆլիսի մէջ Գրիգոր Արծրունիի ուշադրութիւնը կը հրաւիրէր պոլսահայ նոր այժերուն համեստ սկիզբով մը տպագայի սոյն բազմօգուտ ընկերութեան վրայ, Արծրունին իր ծանօթ հեռատեսութեամբ զգալով կրթութեան գերակշիռ ազդեցութիւնը Հայաստանի—ազէտ, անճանաչ և լքուած Հայաստանի—մտաւոր և քաղաքական վերածնութեան վրայ և աչքէն ալ չվրիպեցնելով այդ հաստատութեան կատարելիք գործին մեծութեան չափով և անոր պահանջած ու պահանջելիք դժուարութիւնները՝ չկասեցաւ, այլ սրտովին անոր փարեցաւ։

Բարեբաղդաբար այդ շրջանին հայ վերածնութեան հոյակապ դէմքերը, որպիսիք էին Հայրիկը, Արծրունին, Արփիարը և Փորթուգալեանը, դիւրաւ ընկրկող և յուսահատող անձնաւորութիւններ չէին։ Մասնաւորապէս Արծրունին՝ պէտք է յարել ի պատիւ կովկասահայերուն՝ շուտով համոզուեցաւ Մ. Փորթուգալեանի հաւաստումներուն և իր բովանդակ աջակցութիւնը չը խնայեց անոր և ատկէ զատ և յետ այնուհետ նոյնիսկ զայն վարող կարևոր ազդակներէ մին հանդիսացաւ։

Արարատեանը հիմնուած էր Պոլսոյ մէջ Հայաստանի համար ուսուցիչներ հասցնելու համեստ ծրագրովը և նիւթական խիստ անձուկ միջոցներով։ Արծրունին Փորթուգալեանին հետ համախորհուրդ դիտել տուաւ, թէ լաւագոյն պիտի ըլլար նոյնիսկ հայրենի հողին վրայ սկսիլ և առաջ տանիլ այդ մտադրութիւնը, հաւատալով միանգամայն չընկրկիլ նիւթական դժուարութիւններու առաջ, մինչ Փորթուգալեանն ալ իր կարգին անմիտն տոկունութեամբ մը և անձնուիրութեամբ մը անոր գործադրութիւնը իր վրայ կառնուր։

Արծրունին պոլսահայ երիտասարդութեան և Հայաստանի հայութեան յոյսերը չխաբեց։ Քիչ միջոցի մէջ, երբ դեռ նոր կը կազմուէին նոյնպէս թոյլ միջոցներով Միացեալին միւս մասերը՝ Արևելեան դըպրոցասիրացը և Կիլիկեանը, արդէն Արարատեանը Պոլսէն աւելի կովկասահայերուն նիւթական և բարոյական աջակցութիւններով հարուստ և հաստահիմն ընկերութիւն մը եղած էր և բացի քանի մը գիւղական նախակրթարաններէ՝ կը պահէր նաև Վանի վարժապետանոցը, առենին հանրածանօթ կրթական հոյակապ հաստատութիւնը։

Ոգևորութեան առեններ էին 80-ական թուականներու սկիզբները։ Ռուս-Թիւրքական պատերազմէն ետք Հայաստանի քաղաքական կացութիւնը մասնաւոր ուշադրութեան և շահագրգռութեան առարկայ կըլլար։ Պոլսահայը, որ Հայաստանի գաղափարը երգերու մէջ կերգէր, Խրիմեան Հայրիկի տաք և հայրենասիրական շունչին տակ արթնցած՝ հայրենեաց թշուառութիւնը, կարիքները տեսնել և անոր օգտակար ըլլալու ցանկութեամբ աղօրուն՝ շարժիլ և աշխատիլ կը սկսէր։

Մեր ժամանակակից պատմութեան ամենագեղեցիկ միջոցն է այդ. արթնումի, շարժումի և կենդանութեան սկսնակ, բայց ամուր, արմատական և գիտակից շրջանը։

Արևմտեան և արևելեան ցայնոր անջատ, անծանօթ և գրեթէ անհաղորդակից հայ հատուածները, «Արարատեաններէն» Փորթուգալեանին վերայիշեալ ուղևորութիւններով դէպի Արծրունին, իրարու հաղորդակցեցան, զօդուեցան, տեսցին և շարունակեցին։ «Մըշակին» էջերու մէջ Հայկակ-Արփիարը իր շահեկան թղթակցութիւններով թիւրքահայ կեանքը իր բոլոր ձևն ու ձգտումներուն մէջ կովկասահայոց կը ծանօթացնէր, մինչ այն տեղէն ալ Րաֆֆին, Գամառ-Քաթիպան, Ծերենցը և այլք անոր գրութենէն ազատագրութիւնը կերգէին և վէպերու մէջ անոր տպագայ գործունէութեան ծրագիրները կը գծէին։

Մ. Փորթուգալեան, այլ ևս իրարու ձուլուած—Արարատեան, Արևելեան Դպրոցասիրաց և Կիլիկեան—Միացեալ ընկերութիւններուն կողմանէ Հայաստանի արևելեան գաւառներուն և մասնաւորապէս Վասպուրականի կրթական գործը ստանձնած, մեծ ձեռնհասութիւնով և արդիւնաւոր կերպով առաջ կը տանէր, մինչ հայոց Հայրիկը Վան վերադարձած՝ սարկաւագներին սպաննից քունէն աչքը բացող երկրի գաւակին զօրավիգը, ներշնչողը, առաջնորդը և պահապան հրեշտակը կըլլար ու համայն հայութեան իղձերին և բաղձանաց մարմնացումը։

Երկրին նուիրուած ջանքերուն մէջ Միացեալին գործը անտարակուսելիօրէն ամենէն դրականն էր, կարևորը, ինչպէս և ամենէն դժուարը։ Ահա թէ ինչու քիչ միջոցէն ահաբեկ հակառակորդներ—կառավարական կամ կառավարական անձանց թշնամութիւնները—անոր հիմը փորել սկսան։ Լոյսին անյաղթելի զօրութեանը ազդեցութիւնը խաւարին բնաւոր առեններուն քունը կը փախցնէր։ Հոկայ գործը, որ Վանի վարժապետանոցը 2—3 տարիներու մէջ կատարած էր, ատոր գերագոյն ապացոյցը կըլլայ իրենց աչքին։

Հոն, Հայաստանի սրտին մէջ, Խրիմեանի և Փորթուգալեանի շուրջը, ներսէն գուրսէն, Պոլսէն ու Կովկասէն եկող և հասնող մտաւորական նոր, զգայուն և հայրենասէր անձնաւորութեանց բոյն մը, կեդրոն մը դառնալ կը սկսէր։ Հանրային, ընկերական կեանք բուռածը, որ գաւառացոց համար գոյութիւն չունէր, որուն գաղափարն իսկ կանգխտէին, երբ հետևանք այդ շարժումներուն, արագ արագ կը զարգանար։

Դարաւոր բռնութեան տակ հայուն կենդանի, բայց թմրած, քնած և հանգած ոգին էր որ սթափած գլուխ կը բարձրացնէր, իր նեղ ու սեղմիչ վանդակը խորտակող առիւծի մը պէս լերանց կողերն ի վեր խոյանալու, կապուտն արծուի մը՝ այլևս ազատ՝ այերին անտեսանելի բարձրութիւնքը սլանալու, ճղճիմութիւններէ, վարերէ և անկումներէ հեռի՝ վեր ելլալու, ազատութեան, լոյսի, մաքրութեան անկաշկանդ կեանքը շօշափող, հոտոտող և գիտակցողներուն հանգոյն։

Ու ասոնք, յառաջդիմելու այս ցայտուն ձգտումները, սորուկ, փլա և բայա ժողովուրդի մը համար վտանգաւոր բաներ էին, զորս փութալու էր արգիլել, և մեծ համեմատութիւններու չհասած իր սկզբին մէջ իսկ խեղդել, ճիշտ ինչպէս երբ Ադամ և Եւան եդեմին գիտակցութեան արգելիչ պտուղը ուտելուն հետևանքով, կեանքին խորհուրդը և նպատակը իր բովանդակ գեղեցկութեանց և ազնւութեանց, անկումներուն և բարձրացումներուն մէջ ճանչնալուն, իրենց դէմը կանգնող հրեշտակ նախանձոտ Եհովայի ձեռքովը, այդ գիտակցու-

մանման քայլերի մասին, որ առբին Բելգրադում Ֆրանսիան, Անգլիան և Ռուսաստանը, հարկաւոր է ուղղել և լրացնել: Գործը այսպէս է. ֆրանսիական կառավարութիւնը արդէն մի քանի ժամանակ առաջ սերբիական կառավարութեանը խորհուրդ տուեց հանգստութիւն պահպանել և խաղաղութիւնը չը խախտել: Այդ քայլերը վերջերս կրկնվեցին: Դրանց միացան միւս պետութիւնների ներկայացուցիչները, որի համար աւստրօ-ունգարական կառավարութեան կողմից նրանց շնորհակալութիւն յայտնվեց: Մեծ պետութիւնների յորդորանքները եւս առաւել տեղին էին, քանի որ Սերբիան արդէն երկար ժամանակից ի վեր ձեռք է առնում նախազգուշական ընդարձակ միջոցներ, զէնքերի և ռազմամթերքների մեծ պատուէրներ է տալիս, չը խօսելով արդէն հրոսակախմբերի բացարձակ պատրաստման մասին, որ նպատակ ունէր ապստամբութիւն բարձրացնել Բօսնիայում, և բարձրաստիճան անձերի գրգռիչ ճառերի մասին: Այդ դէպքերի վրա ուշադրութիւն դարձրին մեծ պետութիւնների կառավարութիւնները, բստ որում միաժամանակ մատնանշվեց, որ ցանկալի է, որպէսզի նրանց Բելգրադի ներկայացուցիչները խաղաղութեան տեսակէտից շարունակեն յորդորանքներ կարդալ սկսված ոգով:

«Վերոյիշեալից երևում է, որ աւստրօ-ունգարական կառավարութիւնը հանդէս չէ եկել Բելգրադում կողմնակի առաջադրութիւններով»: («Հ. Գ.»)

—

Վիէննա, 30 հոկտեմբերի

Կառավարութիւնը պատգամաւորների պալատին ներկայացրեց այն օրինագիծը, որով կայսրի գերիշխան իրաւունքները, ինչպէս և պրագմատիկան սանկցիայի որոշումները, տարածվում են Բօսնիայի և Հերցեգովինայի վրա: («Հ. Գ.»)

—

Վիէննա, 29 հոկտեմբերի

Աւստրիան նոր բանակցութիւն է սկսել Ռուսաստանի հետ կոնֆերէնցիայի առիթով: Ձեռնարկված է նոր պայմանների մշակման, որին, ինչպէս այստեղ կարծում են, Ռուսաստանը պէտք է որ համաձայնվի:

Այդ պայմանները վերաբերում են աւստրիական սուվերենիտէտի տարածմանը Բօսնիայի և Հերցեգովինայի վրա և յափշտակված նահանգների իրաւական դրութեանը: («Б.»)

—

Բելգրադ, 30 հոկտեմբերի

Քաղաքապետութեան խորհուրդը ճաշկերոյթ կազմեց ի պատիւ ռուսական, ֆրանսիական, անգլիական և իտալական լրագիրների թղթակիցների: Քաղաքապետը ողջունեց թղթակիցներին մի ճառով և շնորհակալութիւն յայտնեց, որ նրանք հեռուից եկան համոզվելու Սերբիայի մէջ տիրող դրութեանը և սերբիական ժողովրդի մտքերի տրամադրութեանը: Ի պատասխանի թղթակիցները մատնանշեցին, որ սերբ ժողովրդի պահանջներն արդարացի են, և որ միջազգային պայմանագրերը չէ կարելի խախտել: Ճաշկերոյթին ներկայ էին նշանաւոր քաղաքացիներ: («Հ. Գ.»)

Վիէննա, 25 հոկտեմբերի

Վիէննային մօտիկ, Կօնեոյբուրգում, այրվեցին զինուորական պահեստները: Կասկածում են, որ հրդեհած լինեն սերբերը: («Р. С.»)

—

Զագրեբ (Աւստրիա), 25 հոկտեմբերի

Կազմակերպվում է խօրվաթական ազգային լեգիօն սերբիական չետաների դէմ կռիւ մղելու այն դէպքում, եթէ որ նրանք Բօսնիա ներս խուժելու լինեն:

Լեգիօնները կրում են մի շքանշան, որի վրա մակագրված է՝ «Քրօացիայի թագաւորի համար», և յոյս ունեն, որ նրանց կը թոյլատրվի զէնք կրել:

Պրոգրեսիվ ուղղութեան պատկանող խօրվաթները այդ լեգիօնը անուանում են «սև հարիւրեակ» և երկիւղ են կրում, որ նրանց կողմից բռնութիւններ կը սկսվեն Քրօացիայի սերբերի դէմ:

Դրա դէմ հակազդելու նպատակով նրանք կազմակերպում են «կարմիր լեգիօն»: «Կարմիրների» ու «սևերի» մէջ արդէն ընդհարումներ են տեղի ունենում:

Մաջարները իրանց կողմից երկիւղ են կրում, որ խօրվաթական լեգիօնների կազմակերպումը կարող է ապստամբութիւն առաջ բերել ունգարական իշխանութիւնների դէմ: («Р. С.»)

—

Կ. Պօլիս, 30 հոկտեմբերի

Պետ. Հեռ. Գործ. Թղթակցի հետ խօսակցելու ժամանակ բուլղարական պատգամաւոր Լեապչևը ասաց.

«Թիւրքական պատգամաւորները աշխատում են եռանդով, որպէս զի համաձայնութիւն կայանի մեզ հետ, բայց պէտք է կարծել, որ գործը կը յանձնվի կօնֆերէնցիային: Աւստրիական երկաթուղիների առաջարկած պահանջները չափազանց խիստ են և տասն անգամ գերազանցում են նոյն ընկերութեան առաջարկութեան՝ վաճառել Բուլղարիային միևնոյն գիծը 20 միլիօն ֆրանկով: Ի հարկէ, եթէ ճիշտ կերպով որոշենք վարձատրութեան մեր և Թիւրքական պահանջները, Թիւրքիան դեռ պէտք է մեզ վճարէ, սակայն Բուլղարիան պատրաստ է վճարել այն, ինչ որ նա իսկապէս պարտական է: Փոխադարձ հաշիւների հիմունք պէտք է ընդունել արևելեան-ռումելիական հարկը, որ փոխադարձ համաձայնութիւններով որոշված է 134,000 Թիւրքական ֆունտ ամեն տարի: Այս գումարից անցնող պահանջներն անընդունելի են: Բուլղարներին վերագրվող պահանջները էկզարխատի և առևտրական պայմանագրի վերաբերութեամբ ճիշտ չեն. մենք ոչինչ չենք պահանջում: Նախկին պայմանների պահպանումը առևտրական և կրօնական յարաբերութիւնների մէջ աւելի շահաւէտ է Թիւրքիայի համար, քան Բուլղարիայի համար: («Հ. Գ.»)

—

Կ. Պօլիս, 30 հոկտեմբերի

Մայրաքաղաքում վերականգնվեց հեռախօսի գործողութիւնը, որ արգելքի տակ էր նախկին ռեժիմի ժամանակ: Առայժմ միացրել են ոստիկանական հաստատութիւնները: Շուտով ամենքը իրաւունք ձեռք կը բերեն օգտվել հեռախօսով: («Հ. Գ.»)

—

Կ. Պօլիս, 25 հոկտեմբերի

Սուլթանի կալուածի անշարժ գոյքերը, որոնք մինչև այժմ բոլորովին ազատ էին տուրքերից, այժմ ենթարկված են տուրքերի:

Երէկ տեղի ունեցաւ Սկիւտարի, Ստամբօլի և Պերայի երեք զինուորական ակումբների առաջին հիմնադիր ժողովը: Կլուբների պատուաւոր նախագահ է ընտրված ինքը սուլթանը, իսկ փոխ-նախագահ սուլթանի հրամանով երբեմն աքսոր ուղարկված մարշալ Ֆուադ փաշա: Հարևանութիւնը բաւականին օրիգինալ է: («Р. С.»)

—

Կ. Պօլիս, 25 հոկտեմբերի

Կազմակերպվում է մի նոր քաղաքական կուսակցութիւն «Օսմանեան լիբերալ միութիւն» անունով: Կազմակերպութեան նպատակն է շարունակել երիտասարդ-թիւրքական կոմիտէի գործը, միացնել ազգաբնակութեան լիբերալ տարրերին, դիւրացնել ընտրութիւնների գործը և աջակցութիւն ցոյց տալ պարլամենտի օրէնսդրական ձեռնարկութիւններին: («Р. С.»)

—

Լոնդոն, 30 հոկտեմբերի

Համայնքների պալատ: Լինչը հարց տուեց.—Վերստին առաջադրութիւն անվերծ է, արդեօք, պարսից շահին մէջլիսը սահմանադրութեան համաձայն գումարելու մասին և մտադրութիւն կա՞յ, արդեօք, սահմանափակել ընտրութիւնների ազատութիւնը և մէջլիսի բիւջէտային իրաւունքները, թէ՞ ոչ:

Գրէյը պատասխանեց, որ առաջադրութիւնները կրկնված են հոկտեմբերի 26-ին, կրում էին ընդհանուր բնաւորութիւն և չէին շօշափում սահմանադրութեան մանրամասնութիւնները:

Լինչը հարց տուեց.—Ընդունելի է, արդեօք, կառավարութիւնը ծովային հզօրութեան հիմունքում անգլիական նաւատորմիղի գերակշռութեան սկզբունքը:

Ասկվիտը պատասխան տուեց բաւարար կերպով (ծափահարութիւն): («Հ. Գ.»)

—

Լոնդոն, 30 հոկտեմբերի

«Times»-ին հաղորդում են Պեկինից. «Գիրին-Կուանչենցզի եապօնական հարաւ-մանջուրական երկաթուղագծի ցանցի վերաբերութեամբ նախնական վերջնական համաձայնութիւնը կը ստորագրվի այսօր, չին և եապօն ներկայացուցիչների ձեռքով: Ընտրված է Չինաստանի առաջարկած հիւսիսային վարիանտը: 75 մղոն տարածութեան վրա աշխատանքները կը կատարվեն Չինաստանի հաշւով եապօնական ինժեների հսկողութեամբ: Չինաստանին բաժին ընկնող անհրաժեշտ դրամագլխի կէսը կը ժողովվի Եապօնիայում: Հարաւից եկող երկաթուղիների համաձայնութեան շնորհիւ, Լօնդօնից Պեկին գնալու համար կը հարկաւորվի մօտ տասնչորս, իսկ մինչև Շանխայ՝ մօտ տասնվեց օր»: («Հ. Գ.»)

—

Բերլին, 30 հոկտեմբերի

Երէկ, րէյխստագի նիստը փակելուց առաջ, տեղի ունեցաւ պրուսական մինիստրների խորհրդի նիստը Բիւլօվի նախագահութեամբ:

«Vossiche Zeit.»-ը հաղորդում է, որ կանցլերը վերջ ի վերջոյ կարողացաւ համոզել մինիստրներին և ստանալ նրանց համաձայնութիւնը յետագայ գործելակերպի վերաբերութեամբ այն հարցում, որով զբաղված էր րէյխստագը վերջին օրերս: («Հ. Գ.»)

—

Բերլին, 30 հոկտեմբերի

Մամուլը քննում է րէյխստագի նիստը: («Հ. Գ.»)

—

«Нов. Русь» լրագրի թղթակցի հեռագրի համաձայն, Թեհրանում տեղեկութիւն է ստացվել, որ մինչև այժմ պարսկական յեղափոխութեանը չը մասնակցող քիւրդերը ապստամբել են նահանգապետների ու շահի զօրքերի դէմ:

Գրաւելով դէպի Պարսից Ծոցը տանող ճանապարհները և միանալով յեղափոխականների հետ, նրանք, բացի պօստից, ոչ ոքի թոյլ չեն տալիս անցնելու:

Շիրազի անջումանից հեռագիր է ստացվել, որ մօտ ժամանակներս այնտեղ է գալու Լար քաղաքում Աղա-Սէիդ-Աբդիւլ Հիւսէյին մուշտէիդի կազմակերպած լաւ զինված ժողովրդական միլիցիան: Աբդիւլ-Հիւսէյինը դիմել է Լարստանի շրջանի բնակիչներին՝ առաջարկելով տուրքեր վճարել ռէակցիօն կառավարութեան դէմ կռիւ մղելու նպատակով: Ժողովուրդը վերսկսել է տուրքերի վճարումը, սակայն ոչ թէ գանձարանին, այլ մուշտէիդին: Աբդիւլ-Հիւսէյինը ձեռնարկել է ժողովրդական միլիցիայի կազմակերպութեանը, կարճ ժամանակում հասցնելով նրա թիւը մինչև 3000 հոգու:

—

Թեհրան, 29 հոկտեմբերի

Կօզակներին ուղղած իր հրամանի մէջ Լեախովը խոստանում է Սաթթար-խանի դէմ յաղթութիւն տանելու դէպքում Թաւրիզը կօզակներին յանձնել թալանելու: («Б.»)

—

Դամմ (Վեստֆալիա), 30 հոկտեմբերի

Տրիրի լեռնահանքային ընկերութեան Ռադբոդ հանքում գիշերս տեղի ունեցաւ պայթուցիկ գազերի պայթում: Հանքում գտնվող 360 բանւորից մինչև այժմ հանել են 35-ին, մեծ մասամբ հաշմանդամ. 3-ը սպանվել են: Մի հանքում չեն գտել 150 բանւորների, որոնց կորած են համարում: Հարևան հանքերից ուղարկել են ազատարար խմբեր: («Հ. Գ.»)

—

Դամմ, 30 հոկտեմբերի

Մինչև կէսօր հանել են 27 դիակ: («Հ. Գ.»)

—

Դամմ, 30 հոկտեմբերի

Ազատարար աշխատանքների շարունակութիւնը անհնար ճանաչվեց: Մտածում են հանքերի վրա ջուր թողնել: 200-ից աւելի բանւորների կորած են համարում: («Հ. Գ.»)

—

Վիէննա, 30 հոկտեմբերի

Եկան հելլէնների թագաւորը և Մեծ Իշխանուհի Ելէնա Վլադիմիրօվնան օգոստափառ երեխաների հետ: («Հ. Գ.»)

—

Վարշավա, 30 հոկտեմբերի

Երեւան հանեցին ռուսերէն լեզուով պոռնկագրական հրատարակութիւնների մի մեծ պահեստ, որոնք ուղարկվելիս են եղել Ռուսաստանի զանազան տեղեր: («Հ. Գ.»)

—

Վաշինգտօն, 30 հոկտեմբերի

Զինուորական մինիստրի ներկայացրած 1909 թ. զինուորական մինիստրութեան նախահաշւով 500,000 դօլլար յատկացվում է օդային նաւեր ձեռք բերելու համար: («Հ. Գ.»)

—

Քիշինև, 20 հոկտեմբերի

Ինչպէս արդէն յայտնի է, Բեսարաբիայի նահանգապետ Ա. Ն. Խարուզինը նոր պաշտօն ստանալով մեկնում է Քիշինևից: Նրա ուղևորվելուց առաջ տեղական ազգաբնակութեան զանազան խաւերից ներկայացել են յատուկ պատգամաւորութիւններ և շնորհակալութիւն յայտնել նրան այն խելացի կառավարութեան համար, որով նպաստեց նա նահանգի խաղաղացմանը:

Հոկտեմբերի 18-ին, Քիշինև քաղաքի հայոց աղքատախնամ ընկերութեան կողմից ներկայացել են հոգաբարձութեան անդամներ Ս. Գ. Նեդրուշ, Փ. Կ. Կայմակչի, Վ. Խ. Խաչիկեան և Մ. Գ. Գօրժակօվ հոգաբարձութեան նախագահ Ս. Ա. Մելիք-Սարգսեանի հետ միասին: Վերջինս, մի ճառով դիմելով հօֆմէյստեր Ա. Ն. Խարուզինին, հայոց աղքատախնամ ընկերութեան հոգաբարձութեան կողմից շնորհակալութիւն և երախտագիտութիւն յայտնեց դէպի հոգաբարձութեան նպատակներն ու կարիքները ցոյց տուած կօրրեկտ, արդարացի ու բարեհաճ վերաբերմունքի համար:

Ապա, բարի ճանապարհ և առողջութիւն մաղթելով, վերջացրեց իր ճառը հետևեալ խօսքերով.

«Մենք չենք կասկածում, որ նոր պաշտօնատեղիում եւս ձերդ գերազանցութեան աշխատանքները, որոնք միշտ էլ առաջնորդված են եղել Ռուսաստանի շահերով, կը ծառայեն յօգուտ մեր ամենիս ընդհանուր թանգագին հայրենիքին և նրա մէջ ապրող բոլոր ազգութիւնների բարօրութեան»:

Հօֆմէյստեր Խարուզինը շնորհակալութիւն յայտնելով ճառախօսի արտայայտած զգացմունքների ու բարեմաղթութիւնների համար, ասաց հոգաբարձութեան անդամներին, որ, իր կարծիքով, հայերը, ինչպէս պետական, այնպէս և տնտեսական տեսակէտից շատ ցանկալի տարր են հանդիսանում, որ նա շատ համակրում է նրանց:

Նա չէ համարում, որ ինքը բաժանվում է Բեսարաբիայից և մանաւանդ հայերից, որովհետև այն դեպարտամենտում, որի դիրեկտորն է նշանակված նա, կենտրօնացած են հայոց եկեղեցու վերաբերեալ բոլոր գործերը: Նրան յայտնի է, որ հայկական եկեղեցին շատ կարիքներ ունի: «Իմ անձի մէջ,—վերջացրեց իր խօսքերը հօֆմէյստեր Խարուզինը,—հայ եկեղեցին միշտ էլ կունենայ իր անկեղծ բարեկամը»:

Հոգաբարձութեան նախագահը այդ խօսքերին պատասխանեց, որ իմանալով նորին գերազանցութեան կօրրեկտութիւնն ու բարեհաճ վերաբերմունքը դէպի հայոց եկեղեցին, նա արդէն հաղորդեց այդ մասին Կովկասի լեռնաշղթայի միւս կողմում ապրող և մայր եկեղեցու բարեգործութեանը առանձնապէս հոգատար Նրա զաւակներին: («Бес. Ж.»)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Նոր-Բայազէտ, 23 հոկտ.

Վերջին ժամանակներս Երևանում խօլե-

թեան արդիւնք անմահութիւն ալ ճանչցած դրախտէն դուրս արտաքսուեցան:

... Ու այս մոօր ջանքեր, Վանէն սկսեալ մինչև Պոլիս, թէ Խրիմեանի և թէ Փորթուգալեանի դէմ, տարաբաղդաբար ապարդիւն չանցան և Վանի վարժապետանոցը իր ամենաառոյգ տարիներուն մէջ խամրեցաւ և փակուեցաւ՝ այդ թանկաւոր ազդեցութեանց տակ Միացեալին Պոլսոյ ժամանակին վարչական ժողովոյ մէկ շատ ձախող որոշման վրայ: Պ. Մինաս Չերազ որ այդ ժամանակ ատենապետն էր վարչութեան, այդ փակումը արդարացուց առարկելով որպէս թէ Վանի վարժապետանոցը լուսաւորութեան մը կեդրոն մը ըլլալէ աւելի քաղաքական գիտակցութեան և զարթնումի վառանդաւոր վառարան մը դառնալ կը սկսէր: Միացեալին այն ատենուան վարչական ժողովը երևի թէ չէր ուզեր Հայաստանի ազգէս պատանիները կրթել, անոնց փակ աչքերը բանալ. անոնք—ինչ ապերախտութիւն...—պէտք չէր որ այդ բացուած միտքովը և աչքովը տեսնէին իրենց ինկածութիւնը և վհին անյատակ խորութիւնը, ուր բռնութիւնը, սարկութիւնը և տգիտութիւնը գլորած ձգած էին, պէտք չէր որ թէ ատոնք և թէ կեանքի չճանչցած, անգիտած գեղեցկութիւնները իմանալով, անոնց տիրանալու ձգտէին, ապստամբէին և մարդ դառնալ ուզէին:

Վանի վարժապետանոցը իր տեսչի—Փորթուգալեանին—բացակայութեանը փակուեցաւ, ի մեծ ցաւ և յուսաբեկութիւն Վասպուրականին: Բարեբաղդաբար Խրիմեանին, վանքի համալիրներէն և վերջէն ալ գիտակից կովկասահայերուն և Արծրունիներուն աջակցութեամբ՝ Միացեալին կիսատ թողած գործը Փորթուգալեանը միանակ շարունակեց Վանի մէջ կեդրոնական վարժարան անուան տակ, մինչև որ 1885-ին թէ իրեն և թէ Խրիմեանին՝ Վանէն հեռացումովը կառավարութեան ձեռքով այդ հաստատութիւնն ալ վերջնապէս խափանուեցաւ:

Անդին Միացեալ ընկերութիւնը, որուն կօժանդակէր և ապա իգական սեռին կրթութեան համար կազմուած Ազգանուէր հայուհեացը, Վասպուրականէն զատ Մուշի մէջ ալ բարձրագոյն նախակրթարան մը կը պահէր, ինչպէս եւ մօտ 40—50 գիւղական կրթարաններ Բաղէշի, Խարբերդի և Տիգրանակերտի սահմանաց մէջ:

Ասոնք ալ երկար չշարունակուեցան: Հայերու դէմ թշնամութեամբ տոգորուած կառավարութիւնը ջանք չխնայեց միանգամ Հայաստանի կրթական միջոցները և ազդակները ջլատելու և վերջացնելու համար: Ու այդ նպատակաւ «յեղափոխութեան» միասակար ամբաստանութիւնը զօրեղ զէնք մը դարձուց իր ձեռքին մէջ: 1888-ին Միացեալին ընդհ. տեսուչ Մ. Սարգսեան և փոխանորդը՝ պ. Մարկոս Նաթանեան բանտարկուելով առաջինը՝ Աֆրիկեան Տրիպոլիս և երկրորդը՝ Երուսաղէմ աքսորուեցան:

Կ. Պոլսոյ մէջ ալ այս սիստեմատիք ճնշման տակ Միացեալին ջանքերը օր օրի իջնալով թուլցան, իր տեղը և նշանակութիւնը նսեմացաւ, մինչև որ 90-ական թուականի սկիզբները բոլորովին անհետացաւ...

Եւ անկէ ի վեր շատ բաներ անցան մեր տարաբաղդ հայրենեաց գլխէն, կրակ, սուր և արիւն: Քիչ միջոցի մէջ մեր դրախտ երկիրը աւերակներու բոյն մը դարձաւ և Հայաստանի ծաղկաւէտ սարն ու ձորերը իր հարիւր հազարներով հարազատներուն տաք և ցայտուն արեան շիթերուն տակ կարմիր կորեցան:

Մեռաւ կեանքը, մեռաւ աշխոյժը, և խաւարի և արեան պիղծ իշխանութեան մը շրջանի մէջ՝ հայութիւնը, իր գոյութեան անհաւասար կռիւը մղելու ստիպուած, պտուճ մը հաց ապահովելու իր սովամահ սիրելիներուն աղեխարշ մրմունջներէն սրտազալար, իր սուրբ և ընտանի զգացմանց, պատւոյն մէջ անարգուած, պղծուած, անպատուած, կորստեան և չքացումի վիհին եզերքը, ալ ժամանակ չունեցաւ և ինչպէս ունենար՝ իր կրթական ծարաւը գոհացնելու..., երբ կոկորդը այրող և տանջող ծարաւը և կրակը ամոքելու համար պտատ մը ջուրի կարօտ կը քաշէր, կը քաշէր և չունէր:

Այսօր մեզի ալ ոգեւոր գաղափար մը կը շնորհուի: Օսմանեան սահմանադրութեան օրէնքներուն սահմանին տակ համեմատաբար խաղաղ և հանգիստ վիճակի մը հեռանկարը խորհիլ և մտածել կուտայ հայուն իր կորուսած ժամանակը կորզելու և սպառած ոյժերը ամբարելու անմիջական պէտքին վրայ: Եւ այս կարգի բազմատեսակ պէտքերուն մէջ՝ ինչ կասկած որ՝ կրթականը եղած է և կը մնայ միշտ ամենէն առաջնակարգը, հրատապը, օգտակարը և այժմէականը:

Այն խանդավառ ընդունելութիւնը, որ գտաւ ամենուրեք Միացեալին վերակազմութեան գաղափարը, ապացոյց մըն է ասոր և հայերուն իր դերին գիտակից ըլլալու գերազանց գրաւականը:

Խնդիր մը միայն: Առաջին շրջանին ռուսահայերը կարևոր աջակիցներ եղան այս ձեռնարկին. իրենց նիւթական և բարոյական ձեռնտուութիւնը Միացեալին ժամանակագրութեանց մէջ անմոռանալի պիտի մնայ: Անկէ ի վեր դժբաղդաբար ռուսահայերուն միջամտութիւնները՝ օժանդակողի դերէն դուրս ելած՝ Թիւրքահայոց վերաբերեալ շատ մը խնդրոց մէջ նոյն չափով օգտակար չեղան և երբեմն նոյնիսկ վնասակար եղան: Անշուշտ ատիկա պատճառ մը չէ և ընդհակառակն խթան մը և գրգիռ մը ըլլալու է աչքը Արծրունիներու, Րաֆֆիներու փայլուն անցեալին յառած՝ մոռցնել տալ, դարմանել ջանալ մօտիկ անցեալը:

Եւ ատոր համար Միացեալին աջակցութիւնը լաւագոյն և նպատակայարմար պարագան է որ կը ներկայանայ:

Դպրոցներուն տալիք օգուտներուն վրայ ճառելը չէ նպատակս: Ամէն ոք կրնայ դատել, որ այժմ Թիւրքիոյ մէջ, երբ մանաւանդ ազատութեան հետևանքով ազատ մրցումը ամենուն առաջ բաց կը մնայ և յաջողութիւնը յաջողագոյնս պատրաստուողներուն պիտի պատկանի, երբ օտար դրամագլուխները մեր երկրին մէջ մեր հացը մեր բերնէն խլելու պիտի սպառնան, կըմբռնենք նպատակայարմար կրթութեան մը, նոր ոճով, դրական և գործնական կեանքին մարզող, ճանչցնող կրթական սիստեմի մը ընդհանրացման անհուն օգտակարութիւնը: Ատկէ կախում պիտի ունենայ մեծաւ մասամբ Հայաստանի ապագան և յաջողութիւնը: Կեանքի պայմանները այժմ շատ աւելի դժուարին և փափուկ են, քան ինչ որ չէին առաջ, ու մեր կողմէն թուլութիւնը և դանդաղութիւնը ծանր, շատ ծանր կրնայ նստիլ մեզ:

Այս առթիւ աւելորդ չըլլայ գուցէ ըսել, թէ ես չեմ կարծեր, որ լաւ ու գործնական ըլլայ Աղեքսանդրիոյ «Արևուն» մէջ պ. Լևոն Մկրտչեանի յայտնած կարծիքը, թէ պէտք է որ նոր Միացեալը ջանայ նաև քիւրդերուն մէջ ալ դպրոցներ բանալ:

Եթէ հայ դպրոցի մը մէջ քիւրդ տղաներ ալ գան կամովին, տարօր ըսելիք չկայ և ոչ ալ արգելք մը: Ատենին Վանի կեդրոնականը կը յաճախէին նաև Վանէն նշանաւոր Թիւրք անձանց տղայք ու հայերէն և ֆրանսերէն կը սորվէին. այսպէս օրինակի համար Վանի հռչակաւոր Թէմուր-զադէներէն Թէվֆիկ և Հայդար բէյերը, Թաբուր աղասիի և զինուորական հրամանատարին տղայքը: Բայց ելնել մեր տկար և անբաւական ոյժերով անոնց համար մասնաւոր դպրոցներ բանալ, ահա ինչ որ անգործնական և տիրող խանդավառա-զինուորութեան արդիւնք պէտք է համարել: Եթէ յարգելի յօդուածագիրը Կ. Պոլիս ծնած ըլլալէն յետոյ Հայաստանն ալ ճանչցած ըլլար, վստահ ենք թէ այդ գաղափարը պիտի չյայտնէր:

Հազարներու կը հասնին հայ խեղճ և անտէրունչ գիւղերու թիւերը, որոնց մանկտին կրթութեան միջոցներէ զուրկ կը մնայ, մինչ Միացեալին ընելիք դիւցազնական ճիգը, համայնական պահանջին համեմատութեամբ, թէև շատ բարձր՝ բայց խիստ տկար և անբաւական պիտի ըլլայ: Կարելի չէ հայութիւնը ձգելով մեր ոյժերը այլոց մէջ մսխել: Եւ յետոյ, ինչու միայն քիւրդերը: Պ. Մկրտչեան չի գիտեր, որ հոն քիւրդերէն զատ հայուն դրացի և բնակակից կան և ասորիներ, եզիդիներ, գզըլբաշներ, բոշաներ եւայլն, նոյնքան կարօտ և ընդունակ:

Ծայրայեղութիւնը և երևակայութիւնը սոյն խնդրին մէջ ալ մեզ առաջնորդող, ներշնչող ազդակը թող չըլլան:

Մին

բային դէպքեր տեղի ունենալու պատճառով, նահանգապետի մի գրութեան համաձայն, դումայում ամսիս 20-ին հարց էր դրված՝ խօլերային բարակներ ունենալ մեր քաղաքում։ Մինչ այդ՝ մի երկու ամիս առաջ, այն է օգոստոսի 31-ին, քաղաքային աւագ պ. Ս. Բաւիկեանի նախագահութեամբ կազմված մի ժողովում ընտրված էին Թաղական-սանիտարական հոգաբարձուներ քաղաքիս ինտելիգենտ դասակարգից՝ հոգ տանելու մաքրութեան և առողջապահական կանոնների վրա, բաժանելով քաղաքը 6 առանձին բաժինների, որոնց վրա հսկելու էին 4—5 հոգուց բաղկացած սանիտարական անդամներ։ Բայց նախ քան առանձին-առանձին իրանց շրջաններում հսկողութիւն սկսելը, այդ նոյն օրը ամբողջ սանիտարական մասը խմբով դուրս եկաւ բազարը, շրջեց մրգավաճառների խանութները, նայեց փռները և այլ կերակուր պատրաստելու տեղերը, որոնց տէրերին նախազգուշացնելով՝ պատուիրեց, որ այսուհետև մաքուր պահեն իրանց բոլոր պարագաները, ուտելեղէնները և այլն։

Գալով քաղաքի սանիտարական դրութեան՝ կասենք, որ կեղտոտութիւնները պտտում են հէնց այդ հիմնարկութիւնների շուրջը. օրինակ փռներում, որտեղ սովորութիւն կայ «խաշ» ունենալ և ուտեցնել մուշտարիներին, սարսափելի կեղտոտութիւններ կային.—կերակրի աւելուածքներ, մսի կտորներ, ոսկորներ և այլն օրերով ու շաբաթներով մնում են ներսը կիտած և փտելով գարշահոտութիւններ են առաջացնում, որտեղից շատ հեշտութեամբ միազմներ կարող են տարածվել և վարակել ամենքին...

Մեր հարցին՝ թէ ինչու չեն թափում իրանց աղբը, կեղտոտութիւնները՝ պատասխանում են թէ՝ «շաբաթը մի անգամ ենք թափում» կամ «յարմարութիւն չունենք քաղաքից աղբը դուրս տանելու» և այլն։ Մի խօսքով ամեն մի քունջ ու պուճախ, խանութների ետևներում, պատերի տակ, քանդված և փլված տեղերում ու խռոջներում ուղղակի աղբակոյտներ են թափված։ Պատկերը սարսափելի է և պէտք է այնպիսի յարմարութիւն ստեղծել, որպէս զի թէ քաղաքը մաքրվի տարիների աղբակոյտերից և թէ մաքրութիւն պահպանվի նաև ապագայում։ Ապա թէ ոչ՝ առիպել տէրերին մաքրել կամ թէ արձանագրութիւն կազմելով՝ պատժել քասիբ-քիւսուբ ժողովրդին, մեր կարծիքով, հազիւ թէ սանիտարական և առողջապահական դրութիւն ստեղծվի մեր քաղաքում, որտեղ ժողովուրդը ոչ մի սեփական ձեռներէցութեան չէ կարող դիմել՝ ընդհանուր մաքրութիւն պահպանելու գործում, քանի որ մեր քաղաքացիների մեծամասնութիւնը զուրկ է ամեն բանից, հետևապէս և առողջապահական ձեռնհասութիւնից։ Քաղաքը և միմիայն քաղաքը կարող է ազատել ժողովուրդը հակասանիտարական դրութիւնից, ունենալով աղբատար մի սայլ անմաքրութիւնները դուրս տանելու համար. հակառակ դէպքում կրկին ստիպված կը լինենք կեղտի և փտութիւնների մէջ ապրել... Սակայն յիշենք և այն, որ սանիտարական մարմինը ողջ երկու ամսվայ ընթացքում ոչ մի հսկողութիւն չունեցաւ քաղաքի առողջապահական դրութեան վրա...

Որսորդ

ԵՐԿՈՒ ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

II

Բագու, 10 հոկտեմբերի

Երկրորդ կարևոր խնդիրը միջնակարգ դպրոցների խնդիրն է։ Սեպտեմբերից հարիւրաւոր հայ աշակերտներ ու աշակերտուհիներ մնացին դուրսը։ Բազմաթիւ է մանաւանդ այն աշակերտների թիւը, որոնք 2—3 տարի ծխական ուսումնարաններում սովորելով այժմ դուրս են շպրտվել բարձր դասարաններ չը լինելու պատճառով մասնաւորապէս, իսկ ուսումնարաններում տեղ չը լինելու՝ ընդհանրապէս։

Արդեօք ինչ պիտի լինի այդ աշակերտների դրութիւնը. ովքեր պիտի մտածեն դըրանց համար, եթէ ոչ այն պարոնները, որոնք «ազգասէր» տիտղոս վայելելու համար եկեղեցական, ուսումնարանական, բարեգործական, կուլտուրական և մարդասիրական ընկ. գլուխն են անցել։

Այստեղ նորից հարց է առաջ գալիս ունևոր և չունևոր դասակարգի մասին։

Ունևորը պատիւ չէ համարում իր որդուն հայոց ուսումնարան տալ, նոյնիսկ ընտանիքների մէջ երեխային արգելում են իր մայրենի լեզուով խօսել, հետևաբար նրա որդին սովորում է պետական դպրոցներում, կամ հազարներ ծախսելով մասնաւոր ուսուցիչ է վարձում պատրաստելու աւելի բարձրի համար։ Չունևորն է որ մնում է ձեռքերը կրծքին ծալած, ոչ դրամ ունի, 100—200 ր. տարեկան, որ ծախս անէ պետական դպրոց տալու, ոչ էլ լիազօրութիւն՝ իր խելքով իր գլուխը եօլա տանելու։

Ունևորը իր որդուն օտարի դպրոցում է ուսուցանում, բայց միևնոյն ժամանակ հայոց ուսումնարանների ղեկն էլ իր ձեռքումն է պահում հոգաբարձու, պատուաւոր անդամ և այլ պատիւները վայելելու։ Ահա այստեղից է ծագում հայկական այն իմաստուն առածը, որ ասում է՝ «կուշտը սովածին մանր կը բրդէ»։

Հայերիս այնքան «կուլտուրական—կուլտուրակ» ասացինք, որ կարծեցին թէ արդէն գագաթնակէտին են հասել, այլևս ուսումնարաններ հարկաւոր չեն և կանայք ծնելիս այսուհետև համալսարանականներ պիտի ծնեն...

Գոնէ, առանց ամաչելու, այժմս էլ մեր հարևան Թուրքերից դաս առնենք, սովորենք։

Տեղիս յայտնի հարուստ Թուրքերից մէկը՝ Մուսա-Նաղիևը 25 հազար րուբլի է յատկացրել գիմնազիային կից նախապատրաստական բաժանմունք բացելու, ուր բացառապէս Թուրք երեխաներ պիտի սովորեն։ Այդ առաջարկութիւնը թէև առայժմ դըպրոցական վերատեսչի կողմից չէ ընդունվել և հիմք էլ կայ չընդունվելու, բայց և այնպէս մի Թուրք հարուստ մինքան է հոգ տանում իր ազգի մատաղ սերընդի կրթութեան (չը նայելով որ ռուս-թիւրքական տասնեակ ուսումնարաններ կան քաղաքային վարչութեան հաշւով, ուր բացառապէս Թուրք երեխաներ են սովորում և այդ ուսումնարանները Թուրքական թաղերումն են), որ ամբողջ գիմնազիան է ուզում 5—6 տարուց յետոյ Թուրքերով լցնել։

Բայց քանի հարուստ հայեր կան, որոնք չեն էլ մտածում իրանց ձեռքով փողոց նետված 8—12 տարեկան մատաղ պատանիների համար։

Շատ պարզ է, որ 8—10 տարուց յետոյ այդ պատանիների 75 տոկոսը պատուհաս պիտի լինի հասարակութեան գլխին։

Եւ դրանց բոլորի պատասխանատուները նրանք են, որոնք կազմում են հասարակութեան գիտակից դասը և որոնց ձեռքն է գտնվում այժմ հասարակական հիմնարկութիւնների և հաստատութիւնների ղեկը։

Ս. Գարագաշ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

(Հեռագրով)

Պետերբուրգ, 29 հոկտեմբերի

Եօթերորդ նիստը բացվում է ժամը 11 և 12 րոպէին։ Նախագահում է Խոմեակովը։ Կարդացվում է օրակարգը։

Խմբագրական մասնաժողովի զեկուցումների համաձայն, վերջին ընթերցումով ընդունվում են այն օրինագծերը, որոնց հաւանութիւն տուեց Դուման անցեալ նիստերում։

Վոլկոնսկի 1-ինը խօսելով նոյեմբերի 9-ի օրէնքի մասին և բերելով մասնաւոր օրինակներ, մատնանշում է, որ ժողովրդական լայն խաւերում գոյութիւն ունի չափազանց ուժեղ բնական ձգտում դէպի մասնաւոր սեփականութիւնը։ Ժողովրդական այդ ձգտումը երևան կը գայ ամբողջովին այն ժամանակ, երբ նոյեմբերի 9-ի օրէնքը իսկապէս կը գործադրվի (ծափահարութիւն կենտրոնում)։

Նոյեմբերի 9-ի օրէնքը շատերին անհաճելի է, բայց ամենից առաւել երան է քաշում ազգաբնակութեան և արդէն զարգացրել է ժողովրդի մէջ սեփականութեան այդօրինակ ուժեղ զգացմունքը։ Միթէ կարելի է կանգ առնել այն րոպէին, երբ փականները արդէն բացվել են և հեղեղը առաջ է մղվել։ Միթէ կարելի է քննել թէ ով է, արդեօք, այդ փականները բացել, նա, արդեօք, թէ մի ուրիշը իրաւունք ունէր այդ անելու։ Մեզ մնում է միայն գործադրել մեր ուժերը, որպէսզի ճանապարհ տանք այդ հեղեղին առաջ շարժվել կանոնաւոր և նորմալ կերպով։ Նրան կանգնեցնել անկարելի է։ Ռուսաստանը թևակոխում է տնտեսական կեանքի մի նոր շրջան։ Որքան շուտ, այնքան լաւ։ Որքան լայն կը բանանք մենք այդ հոսանքի ուղին, այնքան լաւ (ծափահարութիւն կենտրոնում)։

Բօբեանսկին ընդգծում է, որ արմատական խիստ, լայն բարենորոգումը անհրաժեշտ ճանաչվեց ագրարային հարցը լուծելու համար բոլոր տեղեկ հեղինակաւոր անձերից դեռ այն ժամանակ, երբ որևէ յեղափոխական շարժման մասին խօսք չը կար, հետևաբար, այդ օրինակ եզրակացութեան նրանք եկան կանգնելով բացառապէս տնտեսագիտական հողի վրա, մնալով բոլորովին օտար քաղաքական այժմեան այս կամ այն շարժման։ Բարենորոգման նախագծերը միանգամայն համակերպ էին ժողովրդի զգացմունքների և յոյսերի հետ։

Ագրարային հարցի մասին մենք կարող ենք խօսել միմիայն նոյեմբերի 9-ի օրէնքի շնորհիւ։ Բոլոր մնացած աւելի լայն ձեռնարկութիւնները կատարվում են առանց մեզ ադմինիստրական, դատնի, դիւանական ճանապարհով։

Նոյեմբերի 9-ի օրէնքը, իբրև համայնքից դուրս գալու միջոց, հարկաւոր չէ, որովհետև այդ իրաւունքը գիւղացիներին արված է ընդհանուր կանոնադրութեան 12-րդ յօդուածով։ Նոյեմբերի 9-ի օրէնքը ուրիշ նպատակի է ձգտում—խորտակել համայնքը և հակակուլտուրական գիւղատնտեսութիւնը։

Յիշեցէք Կավէլինի խօսքերը—«Համայնքը—պետութեան հզօրութեան կենտրոնն է»։ Միայն համայնքն էր, որ գիւղացիութեան մէջ փրկեց մարդկային կերպարանքը և հնարաւորութիւն տուեց ժողովրդական տնտեսութեան բարձր գծերի հանդէս գալուն այն արդարադատութեամբ, որպիսով համայնքը պաշտպանեց իւրաքանչիւր իր անդամին։ Եթէ մենք ընթանանք դարաւոր խնամխտումները քանդելու ուղիով, չենք գրաւի բնաւ ժողովրդական վստահութիւնը, այդ գերագոյն պարգևը, որպիսին կարելի է մեզ տալ (ծափահարութիւն ձախակողմում, սուլոց աջակողմում)։

Բօղիշևը գտնում է, որ ներկայ րոպէին ռուս ժողովրդին անհրաժեշտ է հողային այնպիսի տիրապետութիւն, որ հիմնված լինի անձնական իրաւունքի վրա, սակայն համայնական ստացուածքի մէջ սեփականութեան իրաւունքի սահմանները, որ որոշված են հինգերորդ հատորով, խախտված են նոյեմբերի 9-ի օրէնքով, որ կործանում է հանուր սեփականութեան տիրապետող գիւղացիների իրաւունքները. սեփականական գրաւում է կատարվում յօգուտ մէկ անձի՝ առանց որևէ վարձատրութեան այն անձին, որի իրաւունքը գրաւում են (ծափահարութիւն ձախակողմում)։

Նոյեմբերի 9-ի օրէնքը բնաւ անձնական սեփականութեան իրաւունքներ չէ սահմանում, դա համայնական տիրապետութեան իրաւունքների կործանման օրէնք է։ Եթէ այդ նոր կանոնը անհրաժեշտ է, ինչու նա անհրաժեշտ է միայն գիւղացիների համար։ Ինչու 87-րդ յօդուածի կարգով փոխված է 10-րդ հատորի 555-րդ յօդուածը։

Որովհետև միւս դասակարգերի իրաւունքների առաջ սովորել են կանգ առնել (ծափահարութիւն ձախակողմում)։ Եթէ 87-րդ յօդուածով քաղաքականութիւնը սեփականութեան իրաւունքի յարգման քաղաքականութիւն է, այն ժամանակ սկզբունքը անաջող է (ծափահարութիւն ձախակողմում)։ 80-ական թւականներում, մեր ռէակցիայի սկզբի ժամանակներում, ճիշտ նոյն տեսակ միջոցներ ձեռք առնվեցին ընտանեկան բաժանումների դէմ, մի տեսակ էքսպրոպրիացիա գիւղացու իրաւունքի. այն ժամանակ մղվող ագիտացիան այժմեանից պակաս չէր. զէմստվային պետերին գրում են. «եթէ ձեզ մօտ շատ ընտանեկան անջատումներ լինեն, դուք համբերեցէք». այժմ գրում են. «եթէ այժմ քչերը դուրս գան համայնքից, դուք համբերեցէք»։ Այն ժամանակ այդ ձգտումներից ոչինչ դուրս չեկաւ, վախենում եմ, որ ոչինչ դուրս չը գայ և այժմս»։

Ժամը 1 և 6 րոպէին յայտարարվում է միջարար։

Նիստը վերսկսվում է ժամը 2 և 6 րոպէին։ Մինիստրների օթեակումն են մինիստրների խորհրդի նախագահը և հողային բարեկարգութեան գլխաւոր կառավարիչը։

Բօղիշևը, շարունակելով իր ճառը, կանգ է առնում այն հարցի վրա, թէ ինչ վերաբերմունք է ունենալու անհատը դէպի համայնքը։ Օրէնսդէտի գործը չէ միջամտել ազգաբնակութեան ստացուածքային դրութիւնների մէջ։ Չէ կարելի ժողովրդի շլնքին կապել իրաւունքի այնպիսի ձևեր, որոնք համաձայն չեն նրա իրաւագիտակցութեան. դա կարող է մեծամեծ ցնցումներ առաջ բերել։

Նոր օրէնքի էութիւնը պարփակվում է սոսկ անջատված հողին վաճառվելու իրաւունք տալու մէջ, առանց հարցմունք տալու հասարակութեան։ Նոյեմբերի 9-ի օրէնքը, որ անարդարացի է իրաւագիտական տեսակէտից, չէ տալիս տնտեսական բարիք։

Հևեսորը մանրամասն կանգ է առնում ագարակային տնտեսութեան (хуторское хозяйство) հարցի վրա, բերելով այն պատճառաբանութիւնները, որ Ռուսաստանի այժմեան իրաւական դրութեան ժամանակ և նրա ճանապարհների անկանոնութեան պատճառով հատուած տնտեսութիւնը (отрубное хозяйство) գիւղացիների համար անհնարին է։ «Թէև Դումայի այժմեան կազմի մեծամասնութիւնը չէ քննում, այլ թռուցիկ կերպով նոյեմբերի 9-ի օրէնքը անց է կացնում, բայց ես հարց եմ տալիս նրանց, որոնք այդ օրէնքը անպէտք են համարում.—կայ, արդեօք, հնարաւորութիւն, չը մերժելով նրան, ուղղել նրան։ Ի հարկէ, աւելի լաւ կը լինէր չը մերժել օրէնքը, որպէսզի կարելի լինի կոնֆլիկտի մէջ չը մտնել կառավարութեան հետ և կառավարութեան վերաբերութեամբ անխոհեմութիւն չանել, որովհետև վտանգ կայ, որ եթէ նոյեմբերի 9-ի օրէնքը չընդունվի, Դուման կարձակվի։ Դժբաղդաբար, նոյեմբերի 9-ի օրէնքը այն օրէնքներից չէ, որոնց կարելի է ուղղել ուղղումներով։ Ագրարային հարցի լուծման նկատմամբ բարդ և պատասխանատու աշխատանք սկսել, առանց կապի, առանց պլանի, առանց որևէ որոշակի դրութեան, ես անհնար եմ գտնում։ Հեռանում եմ այստեղից, ասելով. «օրէնսդիրների պարտականութիւնն է մերժել նոյեմբերի 9-ի օրէնքը և ձեռնարկել նորի մշակման» (ծափահարութիւն ձախակողմում, սուլոց աջակողմում)։

Կոմս Բօբրինսկի 2-րդ աջակողմեանների կողմից մի երկար ճառով ջանում է ապացուցանել նոյեմբերի 9-ի օրէնքի ընդունելութեան անհրաժեշտութիւնը, առարկութիւններ բերելով շարունակ Բօղիշևի ասածների դէմ։

Բօբրինսկու ճառից յետոյ, որ յաճախ ընդհատվում էր աջակողմեանների և կենտրոնի ծափահարութիւններով, զեկուցանող Շիդլովսկին մի գործնական ուղղում է մտցնում այն մտքով, որ մասնաժողովը երբեք չէր նախատեսում փոխել ընդհանուր օրէնսդրութեան 12-րդ յօդուածի երկրորդ մասը։

Այնուհետև 157 ձայնով ընդդէմ 17-ի Դուման որոշում է ամեն տարի քարտուղարի գլխաւոր օգնականի ընտրութիւն չը կատարել։

Դահլիճն արագութեամբ դատարկվում է։ Ուզում է խօսել Պետրով 3-ը աշխատաւորականների կողմից, բայց նախագահը, Դումայի լիակատար կազմի բացակայութիւնը նկատի առնելով, ժամը 10 և 5 րոպէին յայտարարում է նիստը փակված։

(«Հ. Գ.»)

«НИВА»-Ի ԽՄԲԱԳԻՐԸ ԵՒ ՄԵՆԱՄԱՐՏԸ

Հոկտեմբերի 23-ին «Нива» շաբաթաթերթի խմբագրատունն է մտնում պաշտօնաթող մի օֆիցէր՝ շտաբս-կապիտան Կալլով պատասխան ստանալու իր եղոր պատմուածքի մասին, որը նա շաբաթ ու կէս առաջ յանձնած է եղել խմբագրութեան, յարմար գտնելու դէպքում՝ տպագրելու համար։

Ձեռագիրը Կալլովից ընդունել էր թերթի խմբագիր Վ. Սվէտլովը և խոստացել տէլէֆոնով յայտնել հետևանքի մասին։

Ձեռագիրը անյարմար է համարվել տպագրութեան համար, և որովհետև խմբագիրը մոռացել է հետևանքի մասին տէլէֆոնով հաղորդել օֆիցէր Կալլովին, և ձեռագրի վրա էլ գրված է եղել Կալլովի Կիևի հասցէն, ուստի ընկել է պօստով յետ ուղարկվող նիւթերի մէջ և ուղարկվել Կիև։

Երբ Կալլովը հարցնում է այդ մասին, քարտուղարը բացատրում է իրողութիւնը։ Բայց այդ պատասխանը չէ գոհացնում օֆիցէրին, և նա անձամբ ուզում է խօսել խմբագրի հետ։ Դուրս է գալիս Սվէտլովը և նոյնպէս յայտնում, որ ձեռագիրը անպէտք է համարվել։

— Ինչու ուրեմն չը հաղորդեցիք ինձ տէլէֆոնով։ Չէ՞ որ խոստացաք։

Սվէտլովը բացատրեց Կալլովին, որ աշխատանքների շատութեան շնորհիւ մոռացել է, և, հարցը սպառված համարելով, ուղղվում է դէպի մուտքը։

— Ինչպէս էք համարձակվում դուք դարձնել ձեր թիկունքը օֆիցէրին,—ձայնը բարձրացնելով ուղղվում է դէպի հեռացող խմբագիրը։

— Էլ ինչ էք կամենում,— հարցրեց Սվէտլովը։

— Պահանջում եմ բաւարարութիւն։

Տարակուսանքով նայեց Սվէտլովը նրա վրա, բայց չը հրաժարվեց այցետոմսով փոխանակվել։

Այդ առիթով «Р. Сл.» լրագրի թղթակիցը խօսակցութիւն է ունեցել Սվէտլովի հետ։

— Ինձ ամենից աւելի հետաքրքրական է այդ գործի սկզբունքային, զուտ հասարակական կողմը,—ասել է «Нива»-ի խմբագիրը։—Ինչպէս պիտի աշխատենք մենք, եթէ մեզանից իւրաքանչիւրը ստիպված լինի մենամարտութեան դուրս գալ։ Տարվայ ընթացքում իմ ձեռքի տակից անցնում են 4000-ից աւելի ձեռագիրներ, և, ընդունված կարգով, վերադարձնելու նիւթերը յանձնվում են այն բիւրոյին, որը յատկապէս զբաղվում է այդ գործով։

Ապա, պատմելով դէպքը ինչպէս տեղի է ունեցել, աւելացրել է.

— Ով գէթ փոքր ինչ ծանօթ է խմբագրական ջղային աշխատանքի հետ, կըմբռնի, որ զարմանալու ոչինչ չը կայ, եթէ ես մոռացել եմ իմ խոստումը։ Եթէ Կալլովը կամենում էր իր ձեռագիրը ստանալ Պետերբուրգում, պէտք է նրա վրա գրէր Պետերբուրգի հասցէն, այլ ոչ Կիևի։ Թւում է ինձ, որ ես առանց այն էլ սիրալիր վերաբերմունք ցոյց տուի Կալլովին հէնց նրանով, որ պատասխանեցի ամենակարճ ժամանակամիջոցում։ Խմբագրական կանոնների համաձայն, երկու ամսից առաջ հետևանքը չէ պարզվում։ Իմ կողմից սեկունդանտ կը լինի գեներալ-մայոր Վինտուլովը, թէև դեռ ես չեմ դիմել նրան։

Կալլովի կողմից սեկունդանտ նշանակված փոխ-գնդապետ Մագրիտովը յայտնել է.

— Ես մենամարտի հակառակ եմ և ընդունում եմ նրան ծայրայեղ դէպքերում միայն։ Իմ կարծիքով, ներկայ դէպքում շարժառիթ չը կայ այդ միջոցին դիմելու, և ես ամեն ջանք գործ կը դնեմ հաշտեցնելու կողմերը և ուրախ կը լինեմ եթէ այդ ինձ աջողվի։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Մեզ խնդրում են տպել հետևեալը. «Թիֆլիսի հայ հասարակութիւնը որոշել է Թիւրքիայից եկած կաթողիկոսական ընտրութեան մասնակցող պատգամաւորներին պատուել մի ճաշկերոյթով, որը տեղի կունենայ եկող շաբթվայ վերջերում, Թիֆլիսի ժողովարանի դահլիճում։ Վճար նշանակված է թէ կանանց և թէ տղամարդկանց համար 5 ր. անձնատից։ Ճաշկերոյթին մասնակցելու ցանկութիւն ունեցողները թող բարեհաճեն վաղօրօք գրվել Թիֆլիսի քաղաքային վարկի ընկերութեան վարչութեան անդամ պ. Գասպար Թաթոսեանի, կամ վաճառականների աւագ պ. Արշակ Միլովի մօտ, նրա գրասենեակում»։

✦ Հայկական դրամատիկական խումբը էջմիածնի կաթողիկոսական պատգամաւորների պատւին տալու է Սունդուկեանի «Պէպօ» և «Մադմուազէլ Ֆիֆի» վօդևիլը։

✦ Օր. Իզ. Քալանթարի անակնկալ տկարութեան պատճառով «Դաւաճանութիւն» դրաման երկուշաբթի օրը չի խաղացվի արտիստական թատրոնում։ Դրա փոխարէն դրամատիկական խումբը կը խաղայ Կօնան Դօյլի յայտնի «Շերլոկ Հոլմս» գրուածքից վերածված պիէսան։

✦ Պետերբուրգից գրում են, որ Կովկասեան լեռնաշղթայով երկաթուղի անցկացնելու հարցը սկզբունքով արդէն որոշվել է։ Այս գծի կառուցման համար հարկաւոր կը լինի 60 միլիօն րուբլի, որպիսի գումարը մտադրութիւն կայ մտցնել ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութեան նախահաշւի մէջ 6 տարի շարունակ, ամեն տարի 6,000,000 րուբլի։ Երկաթուղու կառուցումը նախագծվում է աւարտել 10 տարում։ Մցխէթից մինչև Վլադիկավկազ գծի ընդհանուր տարածութիւնը լինելու է 180 վերստ, տունէլների լայնութիւնը՝ 21 վերստ։

✦ Այսօր, երեկոյեան ժամը 7-ին, կովկասագիտական բարձր դասընթացքներում (Ալէքսանդրեան այգի) Ստ. Լիսիցեան կը կարդայ իր երկրորդ դասախօսութիւնը հայկական պատմութեան մասին։ Դասախօսութեան ծրագիրն է Հին-Հայաստանի աշխարհագրական ֆակտօրի ազդեցութիւնը հայերի պատմական կեանքի վրա։

✦ Կովկասի Փոխարքայի խորհուրդը վերջացրեց առաջիկայ եռամեակի զէմստվային նախահաշւի քննութիւնը։

✦ Վրաց էկզարխութեան շրջանային դպրոցական խորհուրդը, սինոդի կարգադրութեան համաձայն, ձեռնարկել է եկեղեցա-ծխական դպրոցների դասաւանդութեան ծրագիրը փոփոխելու և լրացնելու գործին։ Նոյն դպրոցական խորհուրդը ռուսաց սինոդից կարգադրութիւն է ստացել գալիք տարվայ ամառը կազմակերպել ուսուցչական դասընթացքներ եկեղեցա-ծխական դպրոցների դասատուների համար։

✦ Ժողովրդական համալսարանների Թիֆլիսի ընկերութեան վարչութիւնը խնդրում է մեզ հաղորդել, որ անդամների ստորագրութիւնը և անդամակցական վճարները ընդունվում են վարչութեան գրասենեակում գիւղատնտեսական ընկերութեան մէջ (Բարեատինսկայա փողոց), ամեն օր, առաւօտները ժամը 10½—12-ը, երեկոները ժամը 6—8-ը երեքշաբթի և ուրբաթ օրերը։

✦ Թիֆլիսի նահանգական բանտի կառավարչի նախկին օգնական Ն. Նակաշիձէն նշանակված է Թիֆլիս քաղաքի 3-րդ քաղաքամասի պրիստաւի օգնական։

✦ Բաթումում նոյեմբերի 20-ին կատարելու են դերասանուհի Սիրանոյշի բեմական գործունէութեան 35-ամեայ յոբելեանը։

✦ Նոյեմբերի սկզբներին կը բացվի վրաց դրամատիկական ընկերութեան ներկայացումների այս տարվայ սէզօնը «Դաւաճանութիւն» պիէսայով։

✦ Հայկական դրամատիքական ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողովը նշանակված է նոյեմբերի 10-ին։

✦ Ինչպէս լսել է «Закавк. Обозр.» օրաթերթը, մի յատուկ մասնաժողով է նշանակված Հալաբարում գտնվող զինուորական իրեղէնների պահեստի գործերի համար։

✦ Թիֆլիսի ժամ. գեներալ-նահանգապետի կարգադրութեամբ Թիֆլիսում հրատարակվող վրացերէն լեզուով «Իմէդի» (Յոյս) լրագիրը ժամանակաւորապէս դադարեցվում է և «Էկալի» լրագրի խմբագիր Պլատոն Գաչէչիլաձէն ենթարկվում է 3 ամսով բանտարկութեան։

✦ Երկուշաբթի նշանակված է ֆիլօկսէրային մասնաժողովի նիստը, ուր քննվելու է այն հարցը, թէ Կախէտիայում որտեղ աւելի յարմար է ամերիկական վազեր տնկել։

✦ Թիֆլիս է եկել Անդրկովկասի արևելեան մասի ձկնաբուծութեան կառավարիչ Մուշինովը։

✦ Մօտիկ ապագայում քաղաքային դուման կը քննի քաղաքային ինքնավարութիւնը վերակազմելու նախագիծը։

✦ Թիֆլիսի էլեկտրաքարշի անոնիմ ընկերութիւնը սկսել է բանակցութիւններ վարել Գօրու քաղաքային ինքնավարութեան հետ այնտեղ ձիաքարշ հաստատելու մասին։

✦ Պետերբուրգի կօնսէրվատորիայում այս տարի քննութեան ժամանակ բոլոր աշակերտներից 5 է ստացել օրիորդ Միքիմանեանը, որ աւարտեց Թիֆլիսի երաժշտական ուսումնարանի դասընթացքը մեծ աջողութեամբ։ Օրիորդն ընդունվել է տ. Եսիպովայի դասընթացներում։

✦ Ստացանք՝ 1) Հայորդի «Ճշմարտութիւնը նահատակված». վերատուղիչ յանձնաժողովը և ճեմարանի հաշիւները։ 2) Արդուինի հայ-կաթոլիկաց բարեգործական ընկերութեան կանոնադրութիւնը։ 3) «Էմինեան ազգագրական ժողովածուի հատոր VII, հրատ. Լազարեան ճեմարանի արևելեան լեզուաց»։ 4) «Հասկեր» ամսագրի № 10, հոկտեմբեր ամսվայ համարը, որ ունի մի գեղեցիկ նկարազարդ յաւելուած՝ Յ. Թումանեանի «Շունն ու կատուն» և մանկական գրադարան՝ Ռուդոլֆ Լէմանի «Դաստիարակութեան իղձերը»։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

✦ Հոկտեմբերի 30-ին, Աւճալայա փողոցում, № 8 տանը ապրող Մեծնա Կոլբէնկոյի բնակարանից, նրա բացակայութեան ժամանակ, անյայտ անձեր գողացել են «Սինգեր» սիստեմի երկաթէ 87 փամփուշտ-ներով Կոլտերեմին անէի քոյլատուքեան վկայական զէնք կրելու համար։

✦ Հոկտեմբերի 30-ին Գոլովինսկայա փողոցում, № 48 տանը ապրող Ելիզաւետա Մամոնտովի բնակարանից գողացել են 70 րուբլու արժողութեան իրեր։

✦ Հոկտեմբերի 30-ին, ցերեկվայ ժամը 2 և կէսին, Աւերեւնակայա փողոցի և Մաշտալելիփ հրապարակի անկիւնում, Թիֆլիսեցի Գրիգոր Բուլտեով, երկու անյայտ անձերի հետ, հանդիպելով Թիֆլիսեցի Վասիլ Նուշին և նրա պապական Գեւորգ Տոնապ-ին, յարձակվեցին նրա վրա և սկսեցին խփել։ Տոնապ-ը հարվածեց, բայց իր կողմը դէմ ժամանեցին և կատարվածին, նկատի առնելով և կրակեց։ ժամանող պահնորդ-ները կանչեցին իրար օգնութեան և ձերբակալեցին Նրա բոլորը։ Տոնասը վիրաւոր, բոլոր անձեր, Շուշի ողջակ կերպով, քշեցիք հիւանդանոց։ Տոնասովը ձերբակալված է։

✦ Հոկտեմբերի լոյս 30-ի գիշերը, Աւճալայա առնեցին գողութեան գործառնութեան, իրա անմոր-սրտագրութեան, գողացել են 3000 ռուբլու գինով արժեքեր և 600 րուբլու արժողութեան։

✦ Հոկտեմբերի 30-ին, երեկոյան ժամը 5 և կէսին, Լուսանկարման փողոցում, № 5 տանը կենդ բաւարարութեան, Կոժաւկոյի Նասարովայի բնակարանից գողացել են 50 ր. գտնված իրեր։

✦ Հոկտեմբերի 30-ին, երեկոյան ժամը 3 և կէսին, Վորոնցովսկայա փողոցում, 6-րդ ոստիկանական, որոնց ամերն ժամը 2-րդ կարգի վաճառական Մաշուրի Մամէն-վինո Ջրադարանից անյայտ և Արեւելի գրառումներ հիւանդ-նոտե։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Նոր-Բայազետ, 27 հոկտեմբերի

Մեր գաղափարի ներկայան անտաղերական և քաղաքի դրութիւնը սովորեց Նոր-Բայազէտի հասարակութեան գլխավոր մասին ժողովներ և որոշեց հոգաբարձութեան հետ բոլոր ընտրութեան արմատական ներկայացուցիչը։ Մենք գանգատում ենք ձեր թերթի «Մշակի» № 229-ում մեր միտքը, մեր ձեր պատասխանի համար։ Մենք կը խնդրենք ձեր խմբագրութեան տալ տեղ մեր գրութեանը։

Սիւսլ թեթեւեան ձեռքում է նոր արտաստորագրութիւն։

Նոմայան խոսող ձայնի՝

Հոգեւոր Տէր-Մկրտչեանց

Բարսեղեան Ն. Հայրապետեանց

Գանձակ, 29 հոկտեմբերի

Թողլաւեցք, խնդրում ենք, «Մշակ»-ի մի էջում մեր հրապարակել գրել, Գանձակի ժողովրդին Գանձակի և Գանձակի սր։ Պ. Սարգսին տալ մի բաւարար միանգամայն յաւելեալ պատասխան, որ տպված է «Մշակ»-ի № 229-ում, մեր և մեր խորագիր յանձնված բարոյական դիրքեր։ Մենք կը չափենք պարզաբանութիւնը։ Մենք կը չարձր բոլոր հոգաբարձութիւնը...

1) Պ. Սարգսն գրում է. «Ս. Յովհաննէս եկեղ. հոգաբարձութիւնը ընտրելով դպրոցի վարչութեան ամփոփում...» մենք ապա բացատրում ենք որ ամբողջական մասին տեղեկութիւնը կատարյալ չէ։ Այս ձևով հոգաբարձութիւնը կատարելով, դպրոցի վարիչը, խնդրելով, որ ամբողջ նիւթական կարիքները։ Մենք տեղեկանում ենք, որ ժողովրդի մէջ ծագել են կասկածներ...

2) Պ. Սարգսն գրում է. «Հասարակութեան...»

ռուս մամուլում և յայտարարվել այստեղ՝ Գանձակում։ Երկրորդ՝ այդ չեղած հոգաբարձութիւնը դեռ առաջին դպրոց չունի, ուր մնաց թէ երկրորդի մասին մտածի...

3) Պր. Սարգսն գրում է. «Լսում ենք, որ ս. Յովհաննէս եկեղ. հոգաբարձութիւնն ուրիշել է, եթէ միացեալ հոգաբարձութեան աջողվի II դպրոց բանալ, նա իր հովանաւորութեան տակ գտնվող դպրոցից փող է շպրտելու ս. Լուսաւորիչ և ս. Գէորգ եկեղեցու ծխականների երեխաներին»։ Պր. Սարգսի այս «լսում ենք»-ով առաջ բերած կէտը ժամանակին՝ ամբողջովին սխալ է։ Նախ և առաջ՝ հոգաբարձութիւնս ոչ միայն հակառակ չէ տեղումս մի քանի ծխական դպրոցներ բացվելու ցանկութեան, այլ և ձեռքից եկած օգնութիւնը չէ խնայում այդ տեսակ ձեռնարկութիւններին։ Ինչպէս օրինակ, հէնց իրան պ. Սարգսին քաջ յայտնի է, որ տեղիս Կորինապաւ քաղաքամասում բացվելիք ծխական նոր դպրոցի համար, յարգելով ծխատէր Գրիգոր ք. Գրիգորեանի դիմումը, հոգաբարձութիւնս իրան պահեստի յանձնված աշակերտական նստարաններից գործածութեան տուեց յիշեալ դպրոցին։ Ջը խնայեց օգնել նաև տեղիս գրագիտական և հայ-թուրքական դպրոցներին՝ գործածութեան տալով զանազան դասարանական իրեր։ Երկրորդ, պ. Սարգսի ասած վերոյիշեալ «որոշման» մասին պէտք է ասենք, որ հոգաբարձութիւնս երբէք իրան թոյլ չի տայ այդօրինակ յետին և ստոր մտադրութիւններով լի որոշումներ անելու, որի վերաբերմամբ, այո, «ես»-ի իշխանութեան սիրահար և թայֆայականութեան երկրպագու անհատներ ու խմբեր այնքան տենչում են ջուր պղտորել։ Հոգաբարձութեանս որոշումները կամ զեկուցվում են ծխական ժողովներին և կամ ճըշտութեամբ կատարվում իրականութեան մէջ։ Դեռ չէ եղել մի որոշում, որ մեր ծխականութեան առաջ անհաստատելի մնայ՝ իր տարօրինակութեան պատճառով։

4) Պր. Սարգսն ասում է. «Եթէ այս էլ ճշտվի, մեզ մնում է ասել, որ ոչ թէ կրթութեան սուրբ գործն է խօսողը իրականութեան մէջ, այլ «ես»-ի իշխանութիւնն ու թայֆայականութիւնը»։ Մի՞թէ դեռ կարծում էք, պ. Սարգս, որ կրթական գործն է խօսում իրականութեան մէջ... Թէ ձեզ և թէ քաղաքիս հայ հասարակութեանը քաջ յայտնի է, թէ նոյն այդ կրթական գործի համար է, որ հոգաբարձութիւնս օր ու գիշեր զանազան ժողովներ գումարելով, զանազան խորհուրդների դիմելով աւելի ձեռնհաս և օրէնսգէտ անձանց աշխատել է՝ ի զուր և անտեղի չը գործադրել դպրոցի նիւթականը։ Կամ մի՞թէ սա գործ չէ, որ այս տարի հոգաբարձութիւնս լայն բացելով իրան յանձնված ծխական դպրոցի դըռները՝ եօթ բաժանմունք է պահում առաւելապէս տեղիս չքաւոր ու անճար ժողովրդի սաներից։ Կամ, թո՛ղ ներվի մեզ, մի հասարակ փաստ ևս առաջ բերել. օրինակ հէնց համաքաղացի պ. Մ. Մալեանցի տունը դպրոցի համար վարձելու խնդիրը... Հոգաբարձութիւնս, նեղութիւն պատճառելով իրան և պ. Մալեանցին, ամիսներ շարունակ մտածել է և աշխատել՝ որքան կարելի է պակաս գնով վարձել դպրոցին յարմար մի նոր շէնք, և ոչ թէ հազարներ տալ՝ այն էլ այնպիսի անյարմար և խոնաւ շինութեան, ուր մանուկները ֆիզիքական քայքայումից զատ ուրիշ ոչինչ չէին կարող շահվել։

Հոգաբարձուներ՝ Ստ. Մելքումեանց, Յ. Լօրիս-Մելիքեան, Ս. Աղիզեանց

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳ. ԳՈՐԾ.

30 հոկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Երէկ սենատի առաջին դեպարտամենտը տուեց իր եզրակացութիւնը ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրի առաջադրութեան առիթով, որ խնդրել էր սենատից՝ բացատրել և հաստատել 1906 թ. օգոստոսի 27-ի օրէնքը։ Օբէր-պրօկուրօրի օգնական Ֆրիշ այն կարծիքը յայտնեց, որ օգ. 27-ի ուկազով նախկին օրէնքները, որոնցով որոշվում էր մինիստրի իշխանութիւնը բարձրագոյն դըպրոցի վրա, չեն վերացված, ուստի և Շվարցը միանգամայն իրաւացի է ուկազի իր տեսակի մեկնութեան մէջ։ Մինիստրութեան շահերը պաշտպանում էր մինիստրի օգնական Ուլեանովը։ 14 ձայնով ընդդէմ 6-ի սենատը վկայեց, որ ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստր Շվարցի գործողութիւնները միանգամայն օրինական են։ Այս բացատրութիւնը համարվում է վերջնական, որովհետև որոշվեց սենատորների երկու-երրորդ ձայնով։

ԵԱՐՕՍԼԱՒ։ Մոսկվայի դատաստանական պալատը այն համախմբման գործի առիթով, որ նպատակ էր դրել բռնութեամբ ազատել քաղաքական յանցաւորներին Եարօսլաւի բանտից և իր իշխանութեան տակ պայթուցիկ նիւթեր և զէնքի պահեստ ունէր, չորս հոգու դատապարտեց բանտարկութեան զանազան ժամանակներով, չորս հոգու արդարացրեց։

ՊԼՕՑԿ։ Երեկոյեան քաղաքից դուրս չորս զինված չարագործներ արքունական գինու պահեստների դրամատարից յափշտակեցին 3,000 րուբլի։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Զինուորական մինիստրը Դումային ներկայացրեց զօրքի օֆիցերների ռոճիկներն աւելացնելու մի օրինագիծ։

Սինոդի օբէր-պրօկուրօրը Դումային ներկայացրեց մի օրինագիծ, որով առաջարկվում է ամենայն տարի 1 միլիօն րուբլի տալ պետական գանձատան միջոցներից եկեղեցա-ծխական դպրոցների աշակերտներին թոշակ տալու համար, նաև 1909 թւից ամեն տարի 500,000 րուբլի յատկացնել քաղաքային և գիւղական հոգևորականութեան ռոճիկներն աւելացնելու համար։

Մի օրում խոլերայով հիւանդացան և մեռան 7 հոգի։

ԿԻՍԼՕՎՕԴՍԿ։ Ջեռնարկվեց Նարզանի կապտաժի ցանկալի վերանորոգութեան։

Բացվեց արական առաջին գիմնազիան։

ՍԷՎԱՍՏՕՊՈԼ։ Սև-ծովի նաւատորմի գործող նաւախմբի «Նախատ» և «Էրիկլիկ» առորջրեայ նաւակները ծովային մինիստրի հրամանատարութեամբ մտան ծովը արտիլերիական հրացանաձգութիւն կատարելու համար։

ՄԻՆՍԿ։ Գիշերս Լեասկովիչում այրվել է գիւղական վարչութիւնը. կրակի մէջ զոհվել է տանուտէրը։

ԽԱՐԿՕՎ։ Հարաւային երկաթուղագծերում գնացքներն ուշանում են մեծ ձիւնի պատճառով։

ՕԴԵՍՍԱ։ Գաւառական համագումարի ադմինիստրատիվ նիստում որոշվեց բաւարարութիւն տալ 250 գիւղացիների միջնորդութեան համայնքից դուրս գալու մասին։

ԱՍՏՐԱԽԱՆ։ Նաւագնացութիւնը Վոլգայի վրա փակվել է։

ԲՕՐԻՍԳԼԷԲՍԿ։ Տամբովի նահանգական դատարանը իշխ. Գագարինի կալուածքն այրելու գործի առիթով 6 հոգու դատապարտեց բանտարկութեան պատժիչ բաժանմունքում, 39 հոգու՝ բանտարկութեան բանտում մի տարի և 8 ամսով, 15-ին արդարացրեց։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։

Կ. Մ. ՋԻԿՕՎԱՆԻ—$9^1/_2$—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։

Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։

Մ. Կ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Մ. ՏՈՒՐԲՕՎԻՉ—$1^1/_2$—2 ժ. մանկաբարձութեան։

Գ. Յ. ԴՈՒՐԳԵՆՕՎ—12—$12^1/_2$ ժ. կանանց և մանկաբարձութեան։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Օ. Վ. ԳԵՑԵՎՍԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—6—$6^1/_2$ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։

Ի. Ֆ. ՄԱՐՑԻՇԵՎՍԿԻ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։

Վճարը 50 կ.։ Զբաւսրնները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ԲԺՇԿՎՈՒՄ Է ԱՐԴԵՕՔ
ՍԻՖԻԼԻՍԸ
Ալֆրէդ Ֆուրնիէի
Թարգմ. բժ. ԱՐԱՄ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
Գինն է 35 կոպ.
(Է) 10—8

Ա. Վ. ՍԱՐԳԻՍՕՎԻ
այգին բաց է թողնում արտասահմանեան, ռուսական և կովկասեան տեսակի մրգատու ծառեր։ Կայարան ՍԿՐԱ, Անդրկով. երկ., Ավսարգիսօվին։ Կատալոգը ուղարկվում է
ՁՐԻ
(Կ. շ. ու.) 5—4

Պատրաստ է տպագրութեան
Ներսէս Քահանայ Հէրքեցեանի
«ԱՊԱԿԱՆՎԱԾ ՄԱՄՈՒԼԸ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՋԱՆԳԱԿԻ» ՔՆՆԱԴԱՏ «Ն. Ա.» —ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻՆ»։
0—2

Լոյս տեսաւ
ԲԱԲԳԷՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ
Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԿԱԼՈՒԱԾՔՆԵՐՆ ու ՆՐԱՆՑ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ.
Դիմել՝ Թիֆլիս, «Գուտտենբերգ» գրավաճառանոցին, կամ Св. Эчміадзинъ, архимандриту Бабкену.
(Ե. հ. շ.) ապ. 6—3

ՀՐԱՒԷՐ
Զգրաշէնի ս. Աւետեաց եկեղեցու 21 տարեկանից բարձր արական սեռի ծխականները հրաւիրվում են կիրակի, նոյեմբերի 2-ին, առաւօտեան ժամը $11^1/_2$-ին, եկեղեցի, խորհրդակցելու մի քանի կարևոր խնդիրների մասին, քննելու նախկին հոգաբարձութեան հաշիւները, ընտրելու հոգաբարձութեան անձնափոխանորդներ, լսելու և քննելու եկեղեցու երկու տարվայ հաշիւները (1906—1907 թ.թ.)։
Հոգաբարձութիւն
(Հ. շ. Կ.) 3—2

ՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ 29 ՏԱՐԵԿԱՆ, լիբերական դաւանութեան, որ աւարտել է միջնակարգ դպրոց և գիտէ հաշւապահութիւն, ռուսերէն և գերմաներէն լեզուներ, 5-ամեայ առևտրական պրակտիկայով, ընտանեկան հանգամանքներից ստիպված կամենում է պաշտօնով փոխադրվել Կովկաս կամ Հարաւային Ռուսաստան։
Հասցէ՝ г. Лодзь, Петроковская 115. Э. Г. Лянге. (օ. մ.) 4—4

УГОЛЬ
КУЗНЕЧНЫЙ, ПАРОВИЧНЫЙ, ПЛАМЕН., АНТРАЦИТЪ, КОКСЪ.
ЦѢНЫ ОПТОВЫЯ.
А. БРАУХЛИ, Харьковъ.
(ա. օ.) 52—42

ԲԺԻՇԿ
Ա. Մ. ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ
Ներքին հիւանդութիւններ
Ընդունելութիւն ամեն օր { 11—12 ժ. առաւ. 5—6 ժ. երեկ.
Վելիամինօվսկայա փող., № 10.
(ա. օ.) 100—4

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւններ, առանձնապէս ստամոքսի և աղիքների հիւանդութիւններ։
Հիւանդների ընդունելութիւնը { 12—1 առաւօտեան 5—6 երեկոյեան
Միքայէլեան փող., № 36, տ. Ճավճավաձէի։
100—45

ԲԺԻՇԿ Ն. Ա. ԵԱՐԱՄԻՇԵԱՆ
Ներքին եւ երեխայոց հիւանդութիւնների
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է { առաւօտեան 12—2 ժ. երեկոյեան 5—7 ժ.
Օլգինսկայա փողոց, № 14.
(շ. ե. հ.) 20—4

ԲԺԻՇԿ
Ա. Մխիթարեանց
Սիֆիլիս, վեներական, միզասեռական եւ մորթու ցաւեր
Ընդունելութիւն ամեն օր } 12—2 ժ. ցեր. 5—7 ժ. երեկ.
Սօլոլակ, Բեհբութեան փողոց № 33.
(հ. շ.) 100—19

Ֆրանսիական Ծովանաւային Ընկերութիւն
«ՄԵՍՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻԹԻՄ» — „MESSAGERIES MARITIMES"

Կանխատեսվում է ճանապարհորդների ընդունելութիւն

4/7-ին նոյեմբերի մեկնելու է Բաթումից, առաջնակարգ „Crimee" շոգենաւը, որ Սինոպի կարանտինից յետոյ, հանդիպելու է՝ Տրապիզոն, Սամսոն, Կ. Պոլիս, Դարդանէլ, Զմիւռնիա, Պիրէյ, Մարսէյլ, Հավր և Լոնդոն։

Ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակները մինչև Պարիզ, Նիւ-Եօրկ և Շանխայ (Չինաստան), Հեռաւոր Արևելք գնացողների համար, կարելի պիտի լինի ստանալ Թիֆլիսում, պակասեցրած գներով։

Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւնների համար դիմել ընկերութեան Թիֆլիսի գործակալ պ. Վ. Ցակոբեանին, Նախկին Արծրունու գալէրեյում՝ թիւ 127 գրասենեակը, հեռախօս թիւ 608։ Գրասենեակը բաց է՝ 9—2 ժամը ցերեկվա, և 5—7-ը երեկոյեան, ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։
1—1

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ ԵՒ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՓԻՆԵԱՆԻ
= ԾՈՑԻ և ՊԱՏԻ =
1909 Թ.
„ՇԻՐԱԿ"
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ
(Տասնմէկերորդ տարի)

Բոլորովին նոր յաւելուածներով ճոխացրած ու հարստացրած և գունաւոր պատկերներով զարդարած։ Դիրքն ու ծաւալը բոլոր եղած հայ օրացոյցներից մեծ և արտաքինով շքեղ։

ԾՈՑԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ պարունակում է վիճակագրութիւն ռուս. եկեղ. և վանական հողերի ու կալուածների։ Մաքսային օրէնքներ և օրինակներ, չափ և կշիռ, դրամներ։ Դրոշմաթուղթ, բնակարանի հարկ, վարձատրութիւն նոտարների, դատական պըրիստաւների, երդուեալ-հաւատարմատարների։ Պոստ և հեռագիր, պօստային նոր օրէնքներ, խնայողական գանձարաններ։ Զինւորագրական օրէնքներ, նորակոչ զինւորների չափը, անցագրեր և բողոքելու առեւտրներ։ Կտակի օրէնքներ, օրինակներ, կեղծ ու անվաւեր կտակներ։ Հարուստ բժշկարան, առողջապահական խորհուրդներ—խմելու ջուրը, մարդկանց երկարակեցութիւնը։ Մարդու ընդունած սնունդը, սննդի նշանակութիւնը, ինչպէս է կատարվում մարսողութիւնը։ Հացահատիկների մշակման նոր ձև—հացաբերքերի շիթիլ և նրա օգուտները, մեղուաբուծութեան օգտակարութիւնը, խորհուրդներ մեղուաբոյծներին։ Կառավարութեան ձևեր, ինչ է սահմանադրութիւնը, օսմանեան սահմանադրութիւնը, թիւրքահայոց սահմանադրութիւնը։ Հիպնոտիզմ, երկրի սկզբնական վիճակը, գիտաւոր աստղեր, մարդու սկզբնական լեզուն, աչխարհաց, մահ և հիւանդութիւն, երազ, իշխանութեան ծագումը, մայրական սէր, թագաւորաւոր նոր կտակը, ծեր մշակի խորհուրդները երիտասարդներին, ամերիկական զօրքը։ Բաղդաւորական բարոյական ակնարկներ, և չորս թւով գիտելիքներ, անտեսական խորհուրդներ, պատուղների բժշկական նշանակութիւնը, աշխարհիս հրաշալիքները, շահի և սուլթանի ներքին կեանքը, գրքերի թշնամիները և գրադարանի ոչնչացումը, մարդու արժէքը ճորտութեան ժամանակ, մահվան վերջին վայրկեանները։ Կենսագրութիւններ՝ Իզմիրլեան, Շահազիզ, Պաօշեան, Արփիարեան, Դոզախեան, Մուրացան և Սաթթար-խան (պարսից վերջին յեղափոխականը) իրանց գունաւոր պատկերներով։ Հանելուկներ, բոլուսներ, զուարճալի վիճակարան։ Երեւանեան թիւ—300։

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ պարունակում է ընտիր մաքեր, աֆորիզմներ, հարուստ ժամանակագրութիւն և բանաստեղծական փոքրիկ հատուածներ ամեն առաջին երեսի վրա, եկեղ. և ազգային տօների պատմական բացատրութիւններ, զանազան հեթանոսական սովորութիւններ, բնութեան երեւոյթների բացատրութիւններ առողջապահական, բժշկական խրատներ, արհեստների վերաբերեալ օգտակար գիտելիքներ, եապօնացիների, հնդիկների, հայերի և քրդերի կեանքից զուարճալի պատմութիւններ, պատմական նշանաւոր դէպքեր հայկական, ռուսական և եւրոպական կեանքից, հետաքրքիր թւեր և տեղեկութիւններ, ինչպէս են ծախսվում հասարակական գումարները, զինուորական ոյժ և պատերազմական ծախսեր։ Հայը Ռուսաստանում, թէ ձեռքին են հողերը։ Ազգային քնար—նորագոյն բանաստեղծութիւններ, աշխարհաց խաղեր—սիրոյ երգեր, հետաքրքիր տեղեկութիւններ բոյսական և կենդանական աշխարհից, բժշկութիւնների և կենդանիների հետաքրքիր կողմերը, կենսագրութիւններ, զուարճալի դէպքեր մեծ մարդկանց կեանքից։ Ժողովրդական առածներ, երգեր, լէլեներ, զուարճալի նոր առակներ, անտեսական խրատներ, խոհարարական խորհուրդներ, հանելուկներ, շուտասելուկներ, վիճակներ և այլ զուարճալի տեղեկութիւններ։

ՏԱԽՏԱԿԸ յայտնի նկարչի գործ է, պատրաստված լիտօգրաֆիայում 6 գոյնով, ներկայացնում է թիւրքահայ ժողովրդի առաջ խարտակված բանտի դռները, գահավիժված բռնութեան պահապան վիշապը, ջախջախված հայ տարկութեան շղթաները և թիւրքահայ մանուկը ողջունում է հայրենիքի ազատութեան նոր տարին։

Գները՝ պատինը—50 կոպ., ծոցինը—20 կ., գումարով գնողներին զեղջ։

Դիմել՝ Александрополь типографія «Ширакъ», Карапету Апинянъ. Արտասահմանից—Alexandropoj Karapet Apinian (Caucase).

Ալեքսանդրապոլում չը դիմել ուրիշ ոչ մի հասցէով։
(Հ. շ.) 8—3

Սրանով յայտնում եմ ի գիտութիւն յարգելի
ՀԱՅԱՎԱՃԱՌՆԵՐԻ,
որ Ստաւրօպօլ քաղաքում բացել եմ հացավաճառանոց։
Գլխաւոր նպատակս է մատակարարել Անդրկովկասեան քաղաքներին ամեն տեսակ ճաշահատիկ և ալիւր թէ տեղիցս և թէ շրջակայ կայարաններից։
Ալիւրը պատրաստում եմ սեփական ընտիր ցորենից՝ հետևեալ տեսակների—«կրուպչատկա», «սէյանկա» և «բուդմօլ»։
Հետաքրքրվողներին խկոյն ուղարկում եմ նմուշները՝ միաժամանակ նշանակելով և գները։
Գների զգալի փոփոխութեան ժամանակ կլիէնտներին յայտնվում է հեռագրով։
Խնդրում եմ ի նկատի ունենալ, որ ամեն մի ապրանք ես գնում եմ առաջին ձեռքից, այնպէս որ այդ հանգամանքը հնարաւորութիւն է տալիս ինձ վաճառել ուրիշներին աժեւնանօրմալ գներով։
Յուսով եմ, որ յարգելի վաճառականները անուշադիր չեն թողնի իմ ֆիրման։
Պատուէրները կը կատարվեն կարելոյն չափ շտապով, ամենայն ճշտութեամբ և բարեխղճօրէն։
Թղթակցութիւնները հայերէն և ռուսերէն լեզուներով։
Յարգանքով՝ Մ. Յ. ՖԱԼԱԿԵԱՆՑ
Հասցէ՝ } Նամակի համար. Ставрополь-губ., М. А. Фалакянцу, почт. ящ. № 48.
Հեռագրի համար. Ставрополь.-губ., Фалакянцу.
(շ.) 50—11

Электропечатня Н. Г. Аганьянцъ Полицейская. 7.